

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Diplomová práce

Bc. Tereza Vůchová

České překlady románu *Zauberberg* od Thomase Manna

Thomas Mann and his novel The Magic Mountain in Czech translations

Praha 2018

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Petra Mračková Vavroušová, Ph.D.

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala především vedoucí práce, PhDr. Mgr. Petře Mračkové Vavroušové, Ph.D., za podnětné připomínky, vstřícnost, ochotu a výborné vedení během celého psaní práce. Díky patří také Mgr. Věře Kloudové, Ph.D. za její vstřícný přístup.

Ráda bych poděkovala i celé své rodině a nejbližším přátelům za jejich bezmeznou podporu a cenné rady.

PROHLÁŠENÍ

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze dne 28. 12. 2018

Podpis.....

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je román *Der Zauberberg* německého spisovatele Thomase Manna a jeho existující české překlady a reedice překladů z let 1930, 1935/1936, 1958, 1975 a 2016. Práce vychází z následujících translatologických teorií: dobové normy a konvence, paratexty a metatexty a překlad názvu díla. Další část se věnuje osobnosti autora a jeho dílu, představuje román *Der Zauberberg* a to v kulturněhistorickém a literárním kontextu doby vzniku a neopomíjí ani recepci v německém prostředí. Přínos této diplomové práce spočívá v popsání recepce tohoto románu v českém prostředí, kdy se zaměří na makrotextuální (paratexty) a translatologickou analýzu vybraných částí originálu a všech českých překladů. Hlavní metodologický nástroj pro translatologickou analýzu vybraných pasáží Mannova románu představuje typologie výrazových změn a posunů v překladu Antona Popoviče (1975, 1983).

Klíčová slova: Thomas Mann, *Zauberberg*, Kouzelný vrch, Čarovná hora, Jan Zahradníček, Jitka Fučíková, Pavel Levit, Berta Levitová, Vratislav Jiljí Slezák, translatologická analýza, dějiny překladu

Abstract

The subject of this diploma thesis is the novel *Der Zauberberg* by the German writer Thomas Mann and its existing Czech translations and reeditions of translations from 1930, 1935/1936, 1958, 1975 and 2016. The work is based on the following translatological bases: contemporary norms and conventions, paratexts and metatexts, and translation of the title of the work. The following part is devoted to the personality of the author and his work, the novel *Der Zauberberg* presents itself in the cultural and historical context of the time of creation and does not neglect the reception in the German environment. The benefit of this diploma thesis is to describe the reception of this novel in the Czech environment, where we will focus on the macrotextual (paratexty) and microtextual analysis of selected parts of the original and all Czech translations. The main methodological tool for microtextual analysis of selected passages of Mann's novel represents the typology of expression changes and shifts in the translation of Anton Popovič (1975, 1983).

Key words: Thomas Mann, *Zauberberg*, Kouzelný vrch, Čarovná hora, Jan Zahradníček, Jitka Fučíková, Pavel Levit, Berta Levitová, Vratislav Jiljí Slezák, microtextual analysis, history of translation

Obsah

1. Úvod	7
2. Translatologická východiska	9
2.1. Překladatelské normy a konvence	9
2.1.1. Levého dvojí norma překladu.....	9
2.1.2. Touryho přijatelnost a adekvátnost	10
2.2. Překlad názvu díla.....	10
2.3. Paratexty a metatexty.....	11
2.3.1. Genette a paratexty	11
2.3.2. Popovič a metatexty	12
2.4. Výrazové změny v překladu	13
2.4.1. Výrazové změny v překladu dle Popoviče	14
2.4.2. Posuny v překladu dle Popoviče.....	17
3. Thomas Mann a jeho dílo	19
3.1. Thomas Mann v českých překladech.....	21
4. Román Der Zauberberg	23
4.1. Výchozí text a jeho aspekty	23
4.1.1. Kulturněhistorický a literární kontext výchozího prostředí.....	23
4.1.2. Děj románu	25
4.1.3. Obsahové aspekty textu	27
4.1.4. Jazyková a stylistická charakteristika textu.....	28
4.2. Recepce díla v německém prostředí	28
4.3. Recepce díla v českém prostředí.....	30
4.3.1. Překladatelé do češtiny	30
4.3.2. Makrotextuální analýza	31
4.3.3. Translatologická analýza	42
5. Závěr	67
6. Bibliografie	69
6.1 Primární literatura.....	69
6.2 Sekundární literatura.....	69

Přehled tabulek

	Název tabulky	Strana
Tab. č. 1	Metatextové vztahy	13
Tab. č. 2	Posuny na makrostylistické a mikrostylistické rovině	17
Tab. č. 3	excerpt 1	43
Tab. č. 4	excerpt 2	43
Tab. č. 5	excerpt 3	44
Tab. č. 6	excerpt 4	45
Tab. č. 7	excerpt 5	47
Tab. č. 8	excerpt 6	48
Tab. č. 9	excerpt 7	49
Tab. č. 10	excerpt 8	50
Tab. č. 11	excerpt 9	51
Tab. č. 12	excerpt 10	52
Tab. č. 13	excerpt 11	53
Tab. č. 14	excerpt 12	54
Tab. č. 15	excerpt 13	55
Tab. č. 16	excerpt 14	56
Tab. č. 17	excerpt 15	56
Tab. č. 18	excerpt 16	58
Tab. č. 19	excerpt 17	58
Tab. č. 20	excerpt 18	59
Tab. č. 21	excerpt 19	61
Tab. č. 22	excerpt 20	62
Tab. č. 23	excerpt 21	62
Tab. č. 24	excerpt 22	63

1. Úvod

Cílem této diplomové práce je analýza existujících českých překladů německého románu *Der Zauberberg* (česky *Kouzelný vrch* nebo také *Čarovná hora*). Autorem tohoto díla je jeden z nejvýznamnějších německých spisovatelů dvacátého století, prozaik, esejista a držitel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1929 Thomas Mann. První český překlad s názvem *Kouzelný vrch* vyšel v roce 1930 v nakladatelství Melantrich a to ve dvou svazcích. Převodu se zhostili Jitka Fučíková, Jan Zahradníček a Pavel Levit. Tato dvoudílná verze vyšla v reedici v letech 1935/1936. V roce 1958 pak vychází pod stejným názvem ve Státním nakladatelství krásné literatury Praha v překladu Jitky Fučíkové a Pavla a Berty Levitových, v roce 1975 následovalo přepracované vydání v nakladatelství Odeon Praha. Nejnovější překlad z roku 2016 s českým titulem *Čarovná hora* vyšel v nakladatelství Mladá fronta v překladu Vratislava Jiljí Slezáka.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. Kapitola translatologická východiska seznamuje čtenáře s problematikou dobových norem a konvencí (Levý, Toury), tematizován zde bude také překlad názvu literárního díla, jelikož nejnovější Slezákův překlad nese jiný název (*Čarovná hora*) než překlady předchozí (*Kouzelný vrch*). Budeme se zabývat také teorií paratextů (Genette) a metatextů (Popovič). Práce nás dále seznamuje s osobností autora, jehož dílo neodmyslitelně patří ke kánonu německojazyčné literatury, a také s výchozím textem. Práce rovněž zasazuje německý originál do dobového kontextu a popisuje sociokulturní i literární prostředí, v němž román vznikl, a neopomíná ani fenomén literárního žánru Bildungsroman (tzv. výchovný román), ke kterému se *Der Zauberberg* řadí. Rovněž shrnuje dostupné informace o recepci díla v německém prostředí a jeho filmových adaptacích.

V další části práce věnované recepci románu *Der Zauberberg* v českém prostředí představíme překladatele románu *Der Zauberberg*: významného básníka, překladatele a spisovatele Jan Zahradníčka, překladatelku Jitku Fučíkovou, Pavla a Bertu Levitovi a Vratislava Jiljí Slezáka, současného překladatele z němčiny a germanistu.

Následuje analýza paratextuálního materiálu (peritexty i epitexty) a translatologická analýza vybraných částí textu ze začátku, z prostřední části a z konce knihy. Zde vycházíme z hypotézy, že při analýze budou patrné dobové překladatelské normy. Uvažujeme také o rozhovoru s překladatelem nejnovější verze románu *Zauberberg*, panem Vratislavem J. Slezákem, který proběhne metodou polostrukturovaného rozhovoru.

O překladu děl Thomase Manna už vzniklo několik kvalifikačních prací, jako například bakalářská práce Ilony Pochmanové *Porovnání novel Thomase Manna „Der Tod in Venedig“*

s českými překlady obhájená na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy nebo v současné době vznikající práce Anežky Kasalové na Ústavu translatologie FF UK s názvem *Smrt v Benátkách stará a nová. Mannova novela v překladech P. Eisnera a V. J. Slezáka*. Tato práce tak naváže na sérii prací o českých překladech děl Thomase Manna, které v současné době získávají po dlouhé pauze nové podoby překladů.

2. Translatologická východiska

2.1. Překladatelské normy a konvence

V naší práci budeme vycházet z následujících dvou pojetí. V rámci translatologické analýzy musíme zohlednit dobové normy. Překladové texty je třeba vnímat jako fenomén, který plní určitou sociokulturní roli a musí odpovídat potřebám a očekáváním cílové kultury. Toury hovoří o normách (1998: 14) v rámci celkového společenského pojetí a zabývá se sociokulturní úlohou překladu, při které mají normy pomáhat stanovit míru (ne)vhodnosti překladu. V Touryho teorii nalezneme také pojmy *adekvátnost* (dodržování a respektování norem výchozího textu, jazyka a kultury) a *přijatelnost překladu* (normy cílové kultury a jejich aktivace). Levý (2012: 82-87) definuje normy z hlediska reprodukčně-tvůrčího cíle překladu a zaměřuje se na překlad jako text a na jeho estetické působení na čtenáře.

Vzhledem k časovým rozestupům mezi jednotlivými překlady se zaměříme také na téma zastarávání překladu. Z časového hlediska prochází jazyk a s ním i normy určitým vývojem a je tedy přirozené, že překlad z roku 1930 bude mít zcela jinou podobu než překlad z roku 2016. Takový překlad bude z dnešního úhlu pohledu považován za zastaralý a nebude odpovídat dnešnímu jazykovému úzu.

2.1.1. Levého dvojí norma překladu

Levý (ibid) dělí normy na normu reprodukční (požadavek výstižnosti) a na normu estetickou / uměleckosti (požadavek krásy), přičemž se tato dvě pojetí nevylučují, ale doplňují, a jsou nepostradatelnou složkou každého překladu. Do protikladu se často staví krása a věrnost překladu, ovšem takovým protikladem se myslí líbivost stavěná proti doslovnosti. Věrností se pak rozumí věrnost výrazovému a estetickému sdělení, nikoliv formálním znakům jazyka. Překladatelé, kteří se snaží přesně reprodukovat výchozí text, se řídí formou věrnou (doslovnou), naopak volnou (adaptační) metodu používají překladatelé, kteří se snaží zachovat krásu, tedy estetickou a myšlenkovou blízkost díla (ibid: 82). V ideálním případě by se obě normy měly doplňovat, aby tak překlad mohl být kvalitním literárním dílem v cílovém jazyce, jež lze považovat za přesnou reprodukci originálu.

Levý (ibid: 83) uvádí, že překladatel musí počítat s určitou překladatelskou perspektivou, přičemž je zapotřebí vzít v potaz skutečnost, že čtenář překladu bude disponovat jinými vědomostmi a zkušenostmi než čtenář originálu. Překladatel tedy musí zachovat nikoliv formální obrys textu, ale jeho významovou a estetickou hodnotu. Takovou perspektivu je potřeba nalézt zejména na úrovni stylistické. Zachování stylu představuje pro překladatele obrovskou výzvu,

kterou doposud překladatelé řešili pomocí dvou metod: **zachováním formálních prostředků předlohy** nebo **substitucí odpovídajícího domácího stylu za styl cizí**. Levý tento fenomén vysvětluje následovně:

„Píše-li dnešní prozaik román ze 13. století, nebudou jeho postavy mluvit staročesky, ale – pokud vůbec bude archaizovat – vytvoří si svůj historický styl, který nebude naturalistickou kopií jazyka z doby děje románu, navodí historický kolorit prostředky většinou novějšími. [...] Jde o speciální případ uměleckého ztvárnění reality v díle: styl předlohy je objektivní fakt, který si překladatel subjektivně přetváří.“ (Levý 2012: 83-84)

2.1.2 Touryho přijatelnost a adekvátnost

Normami v překladu se zabýval také Gideon Toury (1998: 14), který hovoří mimo jiné o pojmech *adequacy* a *acceptability* neboli *adekvátnost* a *přijatelnost překladu*. Adekvátní překlad je dle Touryho takový, který dodržuje výchozí normy, překlad přijatelný je pak překlad, který se přiklání k normám domácím a ztrácí příznaky originálu.

Toury (1998) definuje normy jako soubor obecných hodnot a myšlenek, které můžeme přeměnit do konkrétních instrukcí a následně použít v určitých specifických situacích. Dlouhou dobu byly normy považovány za překlad obecných hodnot nebo myšlenek sdílených určitou skupinou, která určovala, co je špatné, správné či přijatelné. Na rozdíl od norem pak konvence nejsou explicitně formulované ani závazné jako návody na určité produkty či chování a jsou výsledkem úsilí o společenský řád.

2.2. Překlad názvu díla

Neodmyslitelnou složkou překládání je problematika překladu názvu díla, překladatel zde musí brát ohled na několik proměnných, jako je literární tradice nebo jazyková a literární norma. O titulu hovoří Levý (2012: 140-145) jako o „ideovém klíči k dílu“, při jehož překladu je třeba zohlednit jedinečnost a konkrétnost daného názvu. Překladatel zde musí brát ohled na významový obsah, ale i na stylistiku daného názvu. V dnešní době hraje zásadní roli marketing, jelikož hlavní úlohou knihy je její prodej. O překladu titulu dnes často nerozhoduje překladatel, ale nakladatelství, které volí název tak, aby si kniha našla co nejvíce kupců. Levý uvádí dva typy knižních titulů: název popisný a název symbolizující.

Název popisný má úlohu čistě sdělovací, často přímo uvádí jméno hlavní osoby díla, literární druh nebo téma knihy (u Thomase Manna například *Buddenbrooks: Verfall einer Familie* nebo *Doktor Faustus*). Název popisný je starší a mnohdy zastával funkci obsahu díla (délka popisných titulů např. *Nový epochální výlet pana Broučka, tentokráte do XV. století*). Nad funkcí estetickou převažuje u popisných názvů funkce sdělná, a tak většinou nedocházelo k porušení sdělné funkce při překladu.

Název symbolizující, jinak také zkratkový, naznačuje tematickou stránku díla, jeho problematiku nebo atmosféru, a to pomocí zkratky nebo symbolu, který je obraznou transpozicí tématu. Takové názvy se začaly používat s nástupem kapitalismu, kdy se knihy začaly stávat především zbožím a název díla sloužil jako reklama. Umělecká forma symbolizujícího názvu je tvořena podle dvou principů. Prvním principem je **snadno zapamatovatelná forma**, která tkví především v délce a výstavbě názvu. Moderní název je v ideálním případě krátký a tvořen buď jedním nebo rozvitým výrazem případně výrazy se souměrnou výstavbou (v Mannově díle například *Herr und Hund*). Druhý princip představuje **výraznost** tzn. konkrétnost a jedinečnost symbolizujícího obrazu.

Nejen pro překlad díla, ale i pro překlad názvu existují v jednotlivých národních literaturách určité formální principy, závislé na jazykovém materiálu. Výraznost názvu radí Levý zachovat, ale zvláštní národní formy je ve většině případů nutné nahradit běžnými formami domácího prostředí, stejně jako přestylizovat názvy, kde se vyskytují rozdíly ve společenském vědomí. Určité názvy nejznámějších děl světové literatury se mohou stát součástí českého kulturního povědomí a mají tak svou překladovou tradici, stejně jako má název našeho románu *Kouzelný vrch*. Překladatel musí počítat s tím, že u čtenářů může narazit na odpor nebo bude přinejmenším čtenáře dezorientovat, pokud se odchýlí od tradičních řešení (Levý 2012: 143).

2.3. Paratexty a metatexty

Knihy jako takové sestávají nejen ze samotného textu sepsaného jejím autorem, ale i z textů mimo tento základní text, tzv. paratextů. S nimi se čtenář či jiný kupující setkává jako první, jsou to texty na obalu, název knihy, jméno autora, ilustrace, shrnutí či informace o autorovi na záložkách knihy nebo také recenze či překladatelské komentáře. Takové paratexty mají pak zásadní vliv na šíření a distribuci knihy, jelikož lákají recipienta k četbě nebo ke koupi a mají za úkol informovat ho o dílu, hodnotit či propagovat ho. V naší práci budeme vycházet z pojetí Gerarda Genetta a jeho paratextů a z konceptu Antona Popoviče a jeho teorie metatextů.

2.3.1. Genette a paratexty

Autorem tohoto konceptu je francouzský literární teoretik a historik Gérard Genette, který tento pojem definuje ve své monografii *Seuils* z roku 1987. Hlavní funkcí paratextů je dle Genetta zprostředkování a zpřístupnění identity primárního textu a díla, vedle níž Genette uvádí ještě funkci interpretační, návodnou, závazkovou a poradní (Müllerová 2009: 22). Tímto nám vystává základní vlastnost paratextů – tedy příprava čtenáře na recepci díla pomocí sekundárních textů, které tak organizují komunikaci mezi autorem a čtenářem.

Kniha se skládá ze dvou hlavních typů textů – textu **primárního** (autorského) a textů **sekundárních** (účelových), které jinak nazýváme **paratexty**. Tyto primární texty obklopují nebo vyplňují text a můžeme je dále dělit na **vnitřní** a **vnější** texty. Ty vnější mohou mít verbální i neverbální povahu, která zasahuje do komunikace mezi autorem díla a čtenářem, přičemž by se mohlo jednat například o recenze, kritiky, či rozhovory. Genette tuto kategorii nazývá **epitexty**. Vnitřní paratexty (neboli **peritexty**) obklopují text bezprostředně v jeho blízkosti, tedy jsou součástí knihy. Zde máme na mysli titul, jméno autora, prolog, epilog, texty na záložkách či jiné texty, jako jsou věnování apod. Mohou mít také verbální i neverbální povahu a jsou hlavní složkou v komunikaci mezi čtenářem a dílem.

2.3.2. Popovič a metatexty

Touto problematikou se zabýval také slovenský translatolog Anton Popovič, který pracuje s pojmy *prototext* a *metatext*. Metatexty patří mezi nejvýznamnější část Popovičovy teorie. Genetova teorie se částečně s Popovičovými metatexty překrývá, zahrnuje do nich i samotný překlad, a naopak nezahrnuje ilustrace.

V Popovičově teorii metatextů nalezneme poznatek, že překlad je jeden z typů metatextů, Popovič (1983: 127) pak definuje **prototext** jako text, který je objektem mezitextového navazování (tzn. vztahy mezi texty modelované na základě dialektického protikladu), jako originální text, také text prvotní komunikace. Dle Popoviče má každý text předpoklady být textem prvotní literární komunikace, což je především záležitostí recepce nebo postoje k zobrazení. **Metatext** je nahlížen jako model prototextu, text od něj odvozený, nebo na něm závislý, který je rovněž součástí literární recepce (například upoutávka na knihu, sumarizace díla, zfilmování apod.). Je to text druhotné komunikace.

Popovič rozděluje několik typů metakomunikačního kontextu, tedy situace, kdy je text podmínkou nebo impulzem ke vzniku dalšího textu (Popovič 1975: 218). Literatura odvozená od prvotního díla, tedy literatura sekundární, je v Popovičově terminologii nazývána metatvorbou. Související pojem je dále pojem metakreace, který označuje texty, které jsou daným dílem inspirovány (například citáty, aluze, imitace, výpůjčky, parafráze, parodie atd.). Specifickou vlastností sekundárních textů je analytický a hodnotící prvek, který nalezneme v literárních kritikách či recenzích, hlavní činnost literárního kritika spočívá tedy v metajazykové činnosti.

Na „životě“ originálního komunikátu se nejvíce podílí překlad, jehož úloha spočívá v přenesení díla původního do jiné literatury. Překladatel musí nejprve pochopit text, následně ho analyzovat, proniknout do jeho stavby, až poté může přistoupit k samotnému překladu, jeho práce se tedy dělí na analytickou a syntetickou fázi. Ve fázi analytické se překladatelova práce příliš

neliši od práce literárního kritika, je třeba text rozebrat z hlediska systému jazyka, stylistických vlastností a kontextu originálu. Až poté se pouští do překládání analyzovaného textu. Dle jednotlivých typů metakomunikace bychom překladový text popsali jako reprodukčně-modifikační, tedy reprodukci originálu modifikovaného různými posuny způsobenými přechodem originálu do jiné jazykové a kulturní situace.

Typologie realizace metatextových vztahů

Následující tabulka (převzata z Popoviče 1975: 227) shrnuje typy vztahů mezi texty podle jejich vzniku a podle funkce. Metatexty mohou vznikat na principu sekundární autorské manipulace s prototextem, mohou být metatexty autorské, nebo ty, které vznikají jako náhrada za prototexty. Mohou mít různé funkce – být recepčním návodem nebo literární reklamou.

		TYP VZTAHU			
		afirmativní = souhlasný		kontroverzní = polemizující	
		otevřený	skrytý	otevřený	Skrytý
ROVINA TEXTU	část textu, jedna rovina textu	citát, aluze, reprodukce, anotace, resumé, zprostředkování textu, nářážka	podvědomá aluze, reminiscence, parafráze	editio purificata (zcenzurované vydání) parodicky interpretovaný citát	kritická nářážka bez uvedení pramene
	text jako celek	překlad , tendenční přepis, pochvalná recenze	plagiát, překlad z druhé ruky, pseudonym, pseudopřeklad	polemický překlad, travestie, kritická polemika	parodie

(Tab. č. 1. Metatextové vztahy)

2.4. Výrazové změny v překladu

Cílem této práce je provést translatologickou analýzu vzniklých českých překladů románu *Der Zauberberg* Thomase Manna. Abychom takovou analýzu mohli provést, je nejprve nutné tento pojem objasnit. V rámci teorie překladu se setkáváme s dvěma pojmy – analýza translatologická a analýza překladatelská. Překladatelskou analýzu překladatel provádí před samotným započítím překládání, tzn. analyzuje výchozí text (originál) za účelem překladu. Při translatologické analýze pak překladatel či translatolog srovnává výchozí a cílový text z hlediska posunů, komentuje použité překladatelské řešení a zdůvodňuje použité postupy při překládání. Translatologická analýza je metoda k posuzování textu a jako takovou ji můžeme zařadit pod pojem kritika překladu, jejímž hlavním cílem je pečovat o to, aby překladová literatura zůstala na vysoké úrovni.

Výchozím zdrojem pro výzkum překladatelských konvencí budou práce Antona Popoviče *Teória umeleckého prekladu* z roku 1975 a *Originál/překlad: interpretačná terminológia* z roku

1983. Stěžejní metodologický nástroj bude představovat „typologie výrazových změn v překladu“ Antona Popoviče (1975: 130, 1983: 204) a jeho „posuny v překladu“ na mikrostylistické rovině (1975: 113-131; 1983: 195-217).

2.4.1 Výrazové změny v překladu dle Popoviče

Pokud bychom se podívali na originál a porovnali ho s překladovým textem, jak později v této práci uvidíme, zjistili bychom, že zde nastávají určité změny, které se dají identifikovat jako výrazové posuny (výrazové proto, že se dotýkají výrazových vlastností, se kterými překladatel pracoval) (Popovič 1975: 118). Takový posun Popovič definuje jako nedostatečnou věrnost vzhledem k originálu způsobenou nerovnými podmínkami výchozího a cílového prostředí, a tudíž se překlad oproti originálu musí posunout. Je projevem nemožnosti dosáhnout úplné věrnosti originálu (Popovič 1975: 121), ale je také projevem vyhnutí se „nevěrnosti“ – překlad musí být věrný originálu jako celku a nesmí se tedy klást věrnost a volnost proti sobě.

Anton Popovič definuje tyto posuny ve své teorii *Typologie výrazových změn v překladu*. Překladový text pracuje se dvěma aspekty originálu – makrostylistikou a mikrostylistikou díla. Zatímco makrostylistické prvky by překladatel měl přijmout jako daný fakt, se kterým dále nepracuje (tematická výstavba – děj, čas, postavy, prostor, kompozice), ty mikrostylistické zůstávají zásadním problémem při překladu (zde se jedná o jazykovou výstavbu, tedy o fonémy, morfémy, lexémy a frazeologické jednotky).

Makrostylistika díla

Systematické uspořádání makrostylistických změn v překladu vychází z koncepcí německé lingvistky a teoretičky překladu Kathariny Reissové. Ta se ve své publikaci *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* z roku 1971 pokusila vytvořit model kritiky překladu, který lze aplikovat na všechny typy textů a který vytváří objektivní hodnocení kvality překladů na základě přesně stanovených kritérií. Její model tvoří tři vzájemně provázané kategorie, literární, jazykové a pragmatické kategorie. Poslední zmíněné posuzují tzv. mimojazykové determinanty, které vytváří situační kontext a mohou ovlivňovat jazykové ztvárnění textu. V rámci pragmatických kategorií Reissová rozlišuje sedm podkategorií – užší situační zřetel, věcný faktor, faktor času, místa, příjemce, závislost na mluvčím a afektivní implikaci. Popovič vychází z třech z těchto kategorií – věcný faktor (Sachbezug), faktor času (Zeitbezug) a faktor místa (Ortsbezug). Věcný faktor Reissová vysvětluje jako nutnou znalost jednotlivých slov, konstrukcí, ale i porozumění věcem a jevům, které popisují a které mohou mít velký vliv na lexikální rovinu textu. Faktor času zdůrazňuje především u děl spjatých s určitou epochou, kde se může projevovat fenomén „zastarávání překladu“, který vidíme například i na našem případě,

kdy vznikají stále novější překlady klasických děl. A konečně faktorem místa Reissova představuje především realie nebo zvláštnosti vázané na výchozí prostředí. Popovič na rovině makrostylistiky díla tedy rozlišuje tyto tři kategorie:

- Aktualizace (Zeitbezug) – úpravy týkající se času díla v rovině času výpovědi, času zobrazovaného světa v díle a času historického, buď úprava směrem do přítomnosti – modernizace, nebo směrem do minulosti – historizace (archaizace)
- Lokalizace (Ortsbezug) – úpravy místa děje, resp. tématu, situování děje do prostředí cílového, buď formou domestikace, tedy přiblížením místa originálu cílovému prostředí nebo naopak formou exotizace, tedy oddálením, zcizením.
- Adaptace (Sachbezug) – adaptace postav, resp. reálií, také kompoziční změny v překladu, úpravy textu týkající se tématu a jeho žánrové podstaty, prvků, zpravidla jsou tyto změny spojené i se změnami času a místa

Mikrostylistika díla

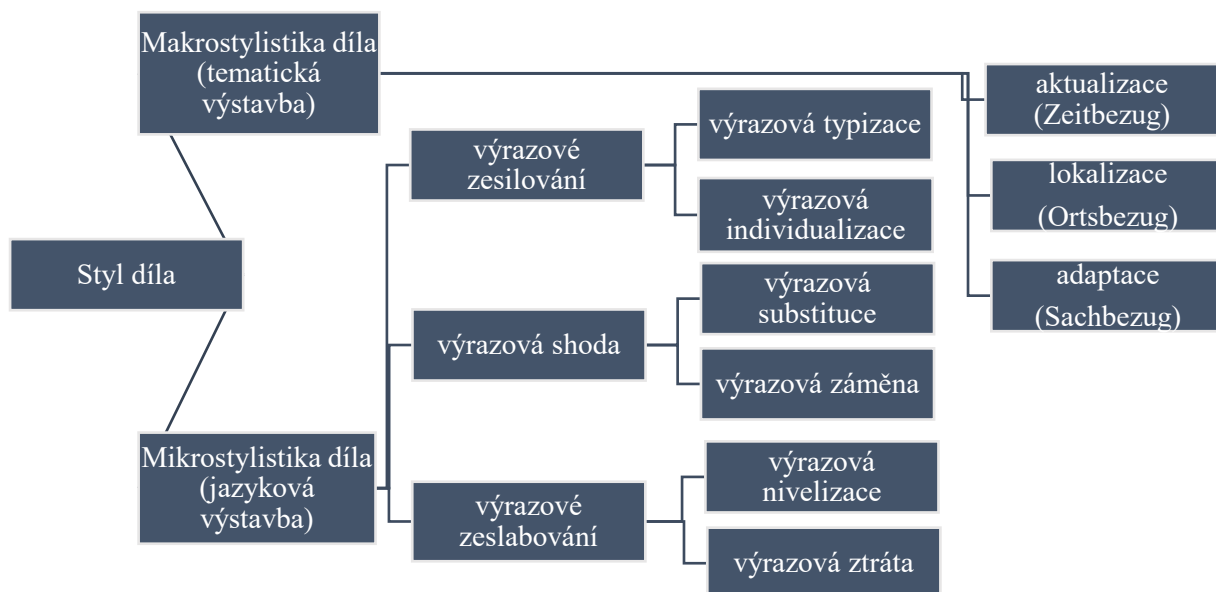
Na rovině mikrostylistických změn pak překladatel sahá k několika možnostem, jak se vyrovnat s řešením výrazových situací originálu v cílovém jazyce. Překladatel může výrazově adekvátně vystihnout význam originálu, přičemž si výrazové prvky originálu i překladu odpovídají funkcí i strukturou, nebo překladatel úmyslně sáhne po důraznějších stylistických prostředcích, ačkoliv má adekvátní výrazové prostředky k dispozici – zde hovoříme o stylistickém zesilování výrazového účinku překladu. Opačným jevem je překladatelovo zjednodušení či nivelizace výrazových prostředků originálu. Posledním případem způsobu řešení při překladu je situace, kdy překladatel nemá k dispozici výrazové prostředky originálu a musí tedy prostředky originálu nahradit, substituovat (nahrazení nepřeložitelných prvků, idiomů apod.). Podívejme se nyní na jednotlivé případy blíže:

- **Výrazová shoda** – adekvátní vystihnutí významu originálu v překladu, kde dochází ke změnám pouze na úrovni nevyhnutelných lingvistických posunů; zde dochází ke stylistické ekvivalenci v překladu
- **Výrazová substitute** – funkční náhrada nepřeložitelných prvků, jakými jsou například idiomy; tyto prvky jsou nahrazené výrazy s přibližně stejnou hodnotou. Mohou to být prvky, které se vážou pouze na cizojazyčný frazeologický systém a které překladatel musí nahradit prvky z domácí frazeologie
- **Výrazová záměna** (inverze) – V překladu se změnilo oproti originálu pořadí slov, tento posun je nejčastěji používán v básních, z důvodů rytmických a rýmových

- **Výrazové zesilňování** – záměrné zdůrazňování charakteristických vlastností výchozího textu, při kterém dochází k vychýlení výrazových vlastností originálu k subjektivním a expresivním pólům.
- **Výrazová typizace** – zdůrazňuje charakteristické vlastnosti výchozího textu a také typizační postupy překladatele, který tak výrazově typizuje jazykovou charakteristiku postavy originálu (slang, dialekt, ...)
- **Výrazová individualizace** – zdůrazňuje jedinečné výrazové prostředky výchozího textu pomocí překladatelova idiolektu, dochází k zesílení operativnosti výrazu a tím se překlad vzdaluje od originálu a přibližuje k výrazové individualizaci překladatele
- **Výrazové oslabování** – zeslabení a neutralizování charakteristických funkčních výrazových vlastností originálu.
- **Výrazová nivelizace** (ztráta jedinečného) – dochází k posunu v hodnocení výrazu, překlad je zbaven jedinečných a specifických vlastností výrazové struktury originálu, tzn. dojde ke zjednodušení výrazových vlastností předlohy, k „ochuzení“ stylu.
- **Výrazová ztráta** (ochuzení) – zánik důležitých prvků či vlastností, například ztráta polysémie, překladatel tak ochuzuje čtenáře o ikonickou informaci, o zesílení výrazu

Výrazové změny a posuny mohou měnit žánrovou charakteristiku textu a vzájemně na sebe působit, tak například pokud v překladu nalezneme výrazné změny v mikrostylistice, může být ovlivněna i makrostylistika díla a stejně tak tematický posun bude zřejmý na mikrostylistické rovině. Pro přehled přikládáme názorné vyobrazení všech výrazových změn v překladu, které tvoří tzv. poetiku překladatele, tedy systém tendencí, které překladatel při překladu používá.

(Tab. č. 2. Posuny na makrostylistické a mikrostylistické rovině)

2.4.2. Posuny v překladu dle Popoviče

O posunech v překladu hovoří Popovič ve své publikaci *Originál/překlad: interpretační terminológie*. Pro potřeby naší analýzy zde uvádíme následující posuny.¹

- **Neadekvátní překlad** – neboli „volnost překladu“ je přeinterpretování originálu v překladu, při kterém dochází přidáváním tematických a výrazových prvků k nežádoucímu překódování určitých rovin výchozího textu. Tento postup může mít několik příčin, ať už individuální poetiku překladatele, nemožnost dosáhnout funkční ekvivalence mezi originálem a překladem nebo rozdílné struktury textů.
- **Explikování v překladu** znamená nahrazení implicitnosti výrazu explicitností, tedy použití víceslovného výrazu namísto jednoslovného. K explicitaci překladatel sahá, pokud chce čtenáři vysvětlit logické syntaktické vztahy nebo přidat vnitřní vysvětlivky textu.
- **Negativní posun** Popovič charakterizuje jako neadekvátní řešení ideově-estetických zvláštností originálu v překladu, který vzniká jako důsledek nepochopení jazyka, či re-

¹ Více k posunům v překladu dle Popoviče (1983: 195-217).

álie výchozího textu, nivelizací jednotlivých stylistických vrstev nebo zanedbáním sémantiky textu. Může také vznikat nepochopením autorské interpretace skutečnosti či zanedbáním celistvosti komunikačního translačního procesu. Takové posuny se pak projeví nejen na úrovni mikrostylistiky, ale i makrostylistiky díla.

- **Modernizování překladu** (opak k historizování překladu) jsou tematické a jazykové úpravy textu, kdy překladatel sahá k aktuálním tematickým a výrazovým konotacím.

3. Thomas Mann a jeho dílo²

Thomas Mann se narodil 6. června 1875 v německém Lübecku jako druhý syn senátorovi a kupci Thomasi Johannu Heinrichu Mannovi a jeho ženě Julii da Silva-Bruhms (napůl kreolského původu). Měl čtyři sourozence, staršího bratra Luise Heinricha, později též známého spisovatele, mladší sestry Julii a Carlu a mladšího bratra Viktora. Rodiče všechny děti vedli k hudební výchově, což později ovlivnilo i Mannovu tvorbu. Ve svém díle je inspirován například Richardem Wagnerem (*Tristan*).

Původně měl Thomas Mann zdědit rodinnou firmu, ale po otcově smrti v roce 1891 se firma rozpadla a rodina odešla do Mnichova. Smrtí otce byl tehdy teprve jako šestnáctiletý mladík velice zasažen, téma smrti se pak objevuje v několika jeho dílech včetně námi zkoumaného románu *Der Zauberberg*.

„In mittleren Jahren nach seinem religiösen Erleben befragt, hat Thomas Mann der Sterbstunde seines Vaters gedacht; sie hat ihm den Gedanken an den Tod geweckt, der ihm der vertraueste wurde, so, daß er, späterhin beglaubigt und erklärt durch die Metaphysik Schopenhauers, hinter allem stand, was Thomas Mann dachte und schrieb.“ (Schröter 1964: 25)³

Starší bratr Heinrich se učil v knihkupectví v Drážďanech (1889) – už tehdy se začal Mann, ještě jako žák, připravovat na dráhu spisovatele. Začínal pohádkovými inscenacemi pro loutkové divadlo a navrhoval dramata (*Aischa*, *Mich könnt ihr nicht vergiften*, *Die Priester*), která podepisoval zatím ještě jako Paul Thomas.

V roce 1893 se přestěhoval za matkou a mladšími sourozenci do Mnichova. Lübeck neměl příliš v lásce, později ho znázorňuje v románu *Buddenbrooks: Verfall einer Familie* (1901, *Buddenbrookovi*) a *Doktor Faustus* (1947, *Doktor Faustus*). Do Mnichova přišel jako osmnáctiletý a začal pracovat jako dobrovolník u pojišťovací společnosti. Během této doby napsal svou první novelu *Gefallen* (1894), která byla o rok později zveřejněna v časopisu *Die Gesellschaft*, jednom z nejznámějších literárně-politických časopisů. Do literatury vstoupil novelou *Der kleine Herr Friedemann* (1897, *Malý pan Friedemann*). Kariéru v pojišťovací společnosti brzy ukončil a po čase odcestoval za bratrem do Itálie. Tam začal v malém městečku Palestrina nedaleko Říma v roce 1897 pracovat na románu *Buddenbrooks: Verfall einer Familie*, který vyšel o 5 let

---

² Informace týkající se života a tvorby T. Manna byla převzaty z publikací:

LUKÁCS, Georg. 1953. *Thomas Mann*. Berlin: Aufbau Verlag

MANN, Thomas. 2013. *O sobě: Autobiografické spisy*. [z německého originálu přeložil Milan Váňa]. Vyd. 1. Praha: Academia. Edice Paměť.

SCHRÖTER, Klaus. 1964. *Thomas Mann*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.

³ Český překlad: „Na otázku o jeho náboženském zážitku, když byl Thomas Mann ve středním věku odpověděl, že pomyslel na otcovu smrt; vzbudila v něm myšlenku na smrt, která se mu stala nejdůvěrnější, takže ona, později ověřena a podložena Schopenhauerovou metafyzikou, stála za vším, nad čím Thomas Mann přemýšlel a co napsal.“

později. Tímto románem se Mann dostal do povědomí široké veřejnosti a v roce 1929 za něj získal Nobelovu cenu za literaturu.

V roce 1905 se oženil s Katjou Pringsheim, dcerou mnichovského univerzitního profesora matematiky, se kterou měl 6 dětí – Eriku, Klause, Gola, Moniku, Elisabeth a Michaela (první syn, Klaus, se rovněž věnoval literatuře).

Roku 1912 vyšla povídka *Tod in Venedig* (1912, *Smrt v Benátkách*)⁴, která společně s *Tonio Kröger* (1903, *Tonio Kröger*) platí za nejpůsobivější díla žánru novely. Do doby, kdy tyto povídky Mann dokončoval, spadá i koncepce výchovného románu *Der Zauberberg* (1924 *Kouzelný vrch* nebo *Čarovná hora*), jehož tvorbu přerušila první světová válka a vyšel tak až o 11 let později. Hlavní inspirací k napsání tohoto románu byla návštěva jeho ženy v sanatoriu ve Švýcarském Davosu, kde se léčila s plicním onemocněním. Thomas Mann byl fascinován tímto prostředím a především historkami, které mu žena vyprávěla o ostatních hostech a pacientech sanatoria.

Během první světové války, kterou prožil se svou ženou v Mnichově, psal především eseje (*Gedanken im Kriege*, 1914, *Betrachtungen eines Unpolitischen*, 1918 *Úvahy nepochitického člověka*). Jak sám uvádí, válka nekladla nároky na spisovatele jako na fyzickou osobu, ale rušila jeho uměleckou činnost. V této době se zabýval hlavně otázkami německé, konzervatismem a politickými problémy.

Po roce 1918, kdy mohl opět začít volně cestovat, přednášel na několika zahraničních univerzitách (Švýcarsko, Dánsko) a v této době se také stal čestným členem londýnského PEN klubu. V lednu 1924 pak vyšel dvousvazkový román *Der Zauberberg*. Následovala díla *Mario und der Zauberer* (1930 *Mario a kouzelník*) nebo *Herr und Hund* (1919, *Pán a jeho pes*) nebo rozsáhlá románová tetralogie s biblickými náměty *Joseph und seine Brüder* (1933-1943 *Josef a bratři jeho*). Už na začátku třicátých let vyjadřoval obavy z nástupu nacismu a sepsal další politický projev (*Deutsche Ansprache. Ein Apell an die Vernunft*, 1930 česky *Německý projev*), který vstoupil do dějin. Jeho varování společnosti nebylo poslední, ale rozhodně nejsilnější. V roce 1930 pak pronesl projev na univerzitě v Mnichově u příležitosti 50. výročí úmrtí Richarda Wagnera. V důsledku sledu dalších předválečných událostí se svou ženou v roce 1933 opustil Německo a emigroval přes Francii do Švýcarska. Následně ztratil německé občanství a

---

⁴ V současné chvíli na ÚTRL FF UK vzniká diplomová práce s názvem *Smrt v Benátkách stará a nová. Mannova novela v překladech P. Eisnera a V. J. Slezáka.*, která se věnuje interpretačním možnostem Mannovy novely a analýze konkrétních překladatelských řešení.

byl mu zabaven majetek, který na území Německa vlastnil. Za pár měsíců ale obdržel občanství československé, jež mu bylo uděleno na přání prezidenta Beneše.

Během následujících let upevňoval vedle svého postoje antifašistického také ten socialistický, který prezentoval na řadě přednášek po severských zemích na jaře 1938. Právě v době anšlusu Rakouska a Mnichovské dohody se Mann rozhodl přestěhovat do USA, kde před zraky dvaceti tisíc lidí na Madison Square Garden tyto události odsoudil. Během druhé světové války pracoval na textech pro rozhlasové vysílání *Deutsche Hörer!* (1940) a na jednom z nejznámějších románů *Doktor Faustus*, který vydal v roce 1947.

Po válce se už do Německa nevrátil, mimo jiné proto, že zastával názor o kolektivní vině. Také z tohoto důvodu nebyl v Německu přijímán příliš kladně. Od roku 1952 žil ve Švýcarsku, kde o tři roky později, 12. srpna ve věku 80 let zemřel na následky arteriosklerózy. Román o životě virtuózního podvodníka *Die Bekenntnisse des Hochstaplers Felix Krull* (1954, *Zpověď hochštaplera Felixe Krulla*) zůstal nedokončený.

3.1. Thomas Mann v českých překladech

Německá literatura počátku 20. století se zaměřovala na člověka jako osamocenou bytost, která zhoubné osamělosti propadne, ale snaží se ji bez podpory okolí překonat. Toto pojetí je zjevným prvkem romantismu, který němečtí umělci spojovali s realistickou tradicí ale i modernistickými názory od naturalismu až po impresionismus. Do této doby datujeme vznik mnohých pozoruhodných, leckdy i experimentálních děl, která našla své adresáty v hojné míře i v zahraničí. K těmto dílům řadíme právem i díla německého autora Thomase Manna. Rok 1918 pak pro ediční politiku českých nakladatelství znamená velmi silný impuls k vydávání literatury především z německojazyčného prostředí. Němčina byla do té doby jazykem na úřadech i školách a byla určitou samozřejmostí, překlady krásné literatury tedy byly považovány až za zbytečné. Po vzniku samostatné republiky však dochází přímo k přebujení překladové literatury, a to zvláště té německy psané.

Překladaelé a nakladatelé vyhledávali především moderní autory přelomu století a začátku dvacátého století, k nimž se řadí také Thomas Mann. Do češtiny byl v roce 1910 přeložen jeho román *Královská výsost* (1909, *Königliche Hochheit*) překladatelem J. Hanouskem, který tak českému publiku připomněl téma rozporu jedince a společnosti. V roce 1912 pak přeložila svazek *Novelly* Zdenka Hostinská, manželka českého esteta Otakara Hostinského (Hrala 2002: 153). Následoval překlad novely *Smrt v Benátkách* (1927) od Rudolfa Pazderníka, v roce 1930

pak první vydání románu *Kouzelný vrch*, ve stejném roce přeložila Růžena Thionová povídku *Malý pan Friedeman*. Významný český spisovatel a překladatel Ivan Olbracht přeložil společně s Helenou Malířovou v roce 1934 rozsáhlou románovou tetralogii *Josefa a bratři jeho* a na překladu Mannova díla se podílel i jeden z nejslavnějších českých překladatelů Otokar Fischer překladem *Odpověď* (1922, *Rede und Antwort*) v roce 1937. O rok později následoval překlad úvahy *Freud a budoucnost* (1936, *Freud und die Zukunft*) v překladu Pavla Eisnera.

Po druhé světové válce panoval v tehdejším Československu odpor ke všemu německému, zapomínalo se na to, že německy mluvili velikáni jako Johann Wolfgang von Goethe nebo Thomas Mann. Překladu Mannova díla se až v druhé polovině padesátých let chopil Pavel Eisner, který přeložil romány *Doktor Faustus*, *Lota ve Výmaru* (1939, *Lotte ind Weimar*) nebo *Buddenbrookovi*. V dalších letech pak vznikaly mnohé reedice již vzniklých překladů, ale i překlady zcela nové od překladatelů Radky Denemarkové, Radka Malého nebo Tomáše Dimtera. Překládala se díla současných autorů (Müllerová, Strauss, Wiedermann), ale i těch starších (Rilke, Lessing) mezi něž můžeme zařadit i nejmladší překlad díla Thomase Manna – Slezákovu *Čarovnou horu* z roku 2016, který se tak řadí do jedné z nejpočetnějších skupin na českém knižním trhu – překladům z němčiny.

4. Román *Der Zauberberg*

Román *Der Zauberberg* (česky *Kouzelný vrch* / *Čarovná hora*) vyšel v roce 1924 v nakladatelství S. Fischer Verlag a byl dosud přeložen do 27 jazyků. Již krátce po vydání sklízel obrovské úspěchy, čtyři roky po vydání dosáhl nákladu 100 000 exemplářů. Podle ankety *Le Monde* z roku 1999 se řadí mezi 100 nejdůležitějších knih 20. století.

„...po nejrozsáhlejším zdržování vyšel dvousvazkový román Kouzelný vrch a účast publika, která knize během pár let připravila stovku vydání, dokázala, že jsem s touto epicky vázanou ideovou kompozicí vystoupil ve vhodný okamžik. Problémy románu nebyly svou povahou masové, ale zanítily vzdělanou masu a všeobecná nouze vystupňovala receptivitu širokého publika, kterému můj odvážný, uměleckou formou velmi svévolně manipulující produkt vyšel vhod.“
(Mann 2013: 102)

Román se věnuje ideologickému boji mezi životem a smrtí, zdravím a nemocí, demokracií a reakcí. Genialitou sobě vlastní umísťuje Thomas Mann děj těchto bojů do švýcarského luxusního sanatoria. Nemoc a zdraví a jejich psychické a morální následky zde nejsou žádnými abstraktními pojmy, ani symboly, ale zcela reálnými známkami tělesné a duševní existence tamních pacientů. Na první pohled by se mohlo zdát, že toto prostředí nemá s politickými a světonázorovými problémy nic společného, při bližším pozorování je však patrné, že je právě toto prostředí nenásilnou a uměleckou formou zcela vhodné pro ztvárnění všech stránek aktuálních problémů. (Lukács 1953: 32)

Podle Mannových vlastních slov se mělo jednat o jakýsi humoristický protějšek novely *Der Tod in Venedig*, ale v průběhu času došlo i ke změně pojetí díla, mělo zobrazovat především vítězství života nad smrtí v širším měřítku přeneseném na společnost. Ve slovních soubojích hlavních hrdinů se tak odehrává celková světonázorová diskuse.

4.1. Výchozí text a jeho aspekty

4.1.1. Kulturněhistorický a literární kontext výchozího prostředí

Pro pochopení románu jako komplexního díla je třeba zmínit i okolnosti, za jakých dílo vznikalo. Na román musíme nahlížet nejen z jazykového, ale i historického, literárního a kulturního hlediska, která mohou mít a také mají na podobu díla velký vliv.

Období vzniku Mannova románu (1913–1924) se vyznačuje velkými historickými událostmi a změnami nejen na německém území. Mannův román začal vznikat ještě za dob Německého císařství, založeného roku 1871. 28. června 1914 rozpoutal sarajevský atentát na Františka Ferdinanda d'Este první světovou válku, která zapříčinila rozpad starých státních struktur a dala vzniknout mnoha novým republikám, mezi něž se řadí i Německo. V roce 1918 abdikoval německý císař Vilém II. a na území Německa vznikla Výmarská republika.

Německá próza na přelomu 19. a 20. století se vyznačovala především větším množstvím zábavné literatury. Objevují se témata jako život ve velkoměstech, technika, problematika elit nebo tendence mravních a sociálních reforem. Oproti tomu se v této době formuje proud naturalismu, charakteristický tématy fantazie, psychologie, ale také smyslu pro detail. V této době ztrácí své dominantní postavení žánr novely, kterou často najdeme v Mannově tvorbě, (například *Der Tod in Venedig*). V díle Thomase Manna se pak objevuje syntéza evropského realismu, dědictví německé klasiky a tragický duch 20. století.

Doba od začátku 20. let minulého století do druhé světové války je často označována jako klasická moderna a za její počátek je považováno období naturalismu a symbolismu. Toto období se vyznačuje pluralitou stylů (*Stilpluralismus*), kdy vedle sebe působilo několik literárních stylů, jako jsou symbolismus, naturalismus, expresionismus nebo nová věcnost (*Neue Sachlichkeit*). Tvorba většiny autorů této doby se charakterizuje právě jedním z těchto stylů.

Bildungsroman

Tento pojem vznikl na konci 18. století v Německu a označuje romány, ve kterých dochází k duchovnímu, společenskému nebo psychologickému vývoji převážně mladých hlavních hrdinů. Román *Der Zauberberg*, ve kterém se mladý hrdina Hans Castorp léčí v plicním sanatoriu ve Švýcarsku, kde se setkává s řadou zajímavých lidí a díky nim a rozhovorům s nimi se vyvíjí v dospělého muže, se tak řadí mezi nejprizmatičtější díla tohoto žánru.

V německé literatuře existuje termín *Entwicklungsroman* (také *Erziehungsroman*, česky vývojový román), který popisuje životní vývoj jedné z postav. *Bildungsroman* je specifický typ vývojového románu, který vznikl v období německého osvícenství. Důraz je kladen především na vliv objektivních kulturních prvků a duševních zkušeností na vnitřní zrání hrdiny. Hrdina je konfrontován s okolním světem a v ideálním případě dosáhne klasického ideálního člověka. Pojem *Bildungsroman* v češtině někdy také označovaný jako *vzdělávací román* je žánr románu, ve kterém dochází k rozvoji hlavního hrdiny románu, zejména ve fázi dospívání a přechodu do dospělého života. Tento vývoj nastává v ohledu společenském, psychologickém či duchovním.

Typickými příklady *Bildungsromanu* jsou například následující díla: Goethův dvoudílný román *Viléma Meistera léta učednická* a *Viléma Meistera léta tovaryšská*, román *Petr Camenzind* od Hesseho a rovněž námi zkoumaný román *Der Zauberberg* Thomase Manna:

„...příběh Hanse Castorpa je příběhem jistého stupňování, neboť prostý hrdina se v horečné hermetice Kouzelného vrchu uschopní k morálním, duchovním a smyslovým dobrodružstvím, o nichž si dříve nenechal ani snít. Příběh jeho stupňování je však zároveň stupňováním i v něm samém, jako vyprávění. Sice pracuje s prostředky realistického románu, ale žádným takovým

není, stále přesahuje to realistické, když se symbolicky stupňuje a činí se transparentním.“
(Mann 2013: 84)

Der Zauberberg spadá do kategorie *Bildungsroman*, v centru však stojí humánní problém a zcela legitimně tak může být považován i za knihu náboženskou (hlavně z hlediska tělesné mystiky).

4.1.2. Děj románu

Děj románu se odehrává na počátku 20. století, mezi lety 1907 a 1914 ve švýcarském fiktivním luxusním sanatoriu v Davosu, kde se léčí pacienti s plicními onemocněními, především pak pacienti z vyšších vrstev společnosti. Hlavní postavou románu je Hans Castorp, který do sanatoria přijíždí navštívit svého nemocného bratrance Joachima Ziemssena. Zprvu si chce vychutnat svou „dovolenou“ jen na tři týdny, brzy se ale i u něj projeví příznaky nemoci, a tak v sanatoriu zůstane na dalších dlouhých sedm let, během kterých potkává pozoruhodné postavy, se kterými společně pronikají do témat politiky, filozofie, lásky, nemoci, ale i smrti. Setkává se s mnoha pacienty, nejvíce ho ovšem ovlivnili liberální demokrat Settembrini a jeho protějšek, fašistický demagog, jezuita Naphta. Ani k jedné ze stran netáhne, nýbrž si z obou tvoří svůj vlastní náhled na svět. Během svého dlouhého pobytu v evropských velehorách Hans Castorp projde obrovským vývojem, zamiluje se a naučí se přemýšlet o světě a také o své existenci, a tak *Der Zauberberg* parodickým způsobem završuje německý vzdělávací román (*Bildungsroman*), hlavně sublimací a zduchovněním dobrodružného románu.

Sám Mann měl v Davosu strávit tři týdny, stejně jako Castorp. Hlavní hrdina románu svůj pobyt ale prodloužil na sedm let. Mann o tom mohl dobře vyprávět, protože to s ním málem dopadlo stejně – alespoň jeden z jeho zážitků je přesným přenesením autorovy zkušenosti na jeho hrdinu: vyšetření nezúčastněného hosta z nížiny, při němž vyjde najevo, že je sám nemocný. Tamní lékař Mannovi doporučil léčit se půl roku v sanatoriu, Mann dal ovšem přednost psaní *Kouzelného vrchu*, ve kterém hodnotil dojmy z uplynulých třech týdnů.

Hlavními postavami románu jsou **Hans Castorp**, mladý vystudovaný lodní inženýr z Hamburku, který žije u strýce, rodiče totiž ztratil již jako malý chlapec. **Joachim Ziemssen**, Castorpův bratranec, který se v Davosu léčí z tuberkulózy a touží po vojenské kariéře tak moc, že kvůli ní předčasně opouští sanatorium, což se mu stane osudným. **Lodovico Settembrini**, italský literát, který ztělesňuje osvícenství a humanismus a snaží se na Castorpa pedagogicky působit, jeho duševní protiklad **Leo Naphta**, který vyrostl v židovské víře, ale později konvertoval ke katolicismu a je rovněž zastáncem komunismu. **Clawdia Chauchat**, mladá Ruska vdaná za

ruského úředníka, později milenka **Mynheera Peeperkorna**, bohatého světaznalého Holanďana s talentem poutavě vyprávět o ničem. Jeho postava měla být inspirována německým prozaikem a dramatikem Gerhartem Hauptmannem. Thomas Mann spolu s ním v roce 1923 pobýval v hotelu v Bolzanu a měl tak možnost studovat Hauptmannova gesta a výrazy z bezprostřední blízkosti. Další postavou je dvorní rada **Behrens**, vedoucí sanatoria a ovdovělý chirurg, který v sanatoriu zůstal po smrti své ženy a doktor **Krokowski**, doktor psychoanalýzy. V Mannově díle je patrná inspirace i jinými velikány, jako byl L. N. Tolstoj nebo J. W. Goethe, z podstatné části však jeho díla vychází, jak jsme uvedli výše, z vlastních zkušeností a zážitků.

Hans Castorp tedy přijíždí navštívit svého bratrance Joachima do sanatoria. Zprvu je jeho chodem iritován, později se mu ale přesný rozvrh dne, jídel, programu, vyšetření a ležených⁵ zamlouvá. Mění se pro něj také pojem času, zprvu jej měří na minuty a hodiny, později dobu svého odjezdu odsouvá o měsíce. Nejmenší měrnou jednotkou času je „tam nahoře“ totiž jeden měsíc, jak se v románu několikrát dočteme. Castorp ihned po příjezdu trpí horkostí a malátností, nepřikládá tomu ale větší význam. Až těsně před původním plánovaným odjezdem se nechá vyšetřit dvorním radou Behrensem, který mu zjistí na plicích tmavá místa. Doporučí mu pobyt v tamním sanatoriu na delší dobu a Castorp rád zůstává. Naopak jeho bratranec Zeimssen, který se těší na to, až bude moci vykonávat vojenskou službu, by chtěl co nejrychleji místo opustit a vrátit se „tam dolů“. To se mu později i přes neodporučení dvorního rady podaří a Joachim sanatorium opouští. Bohužel se za čas do sanatoria musí vrátit a následkem nevyléčené nemoci umírá.

Castorp zůstává rád i z jiného důvodu, je zamilovaný do nemocné Rusky Clawdie Chauchat, která mu připomíná jeho mladické vzplanutí ze školních let k chlapci Pribislavu Hippem. Clawdie však sanatorium krátce na to opouští a Castorp pak další měsíce čeká na její návrat.

V sanatoriu se setkává s poutavým vypravěčem a literátem Lodovicem Settembrini, který se ho snaží filozofickými debatami přimět k tomu být zodpovědný občan a demokrat, a také s na-prostým protikladem, jezuitou Leem Naphtou, který zastává katolicismus a komunismus. Díky těmto dvěma mužům si Hans Castorp tvoří vlastní náhled na svět.

Následkem nehody na jednom výletě na lyžích Hans upadne do bezvědomí, při kterém se mu zdá o procházce v ráji, kde dvě čarodějnice zabijí dítě. Sen si pak rekapituluje, na základě něj dojde k vlastnímu závěru o smrti, který je přesně mezi názorem Naphty a Settembriniho.

---

⁵ v německém originále *Liegekur* – léčba ležením, český překlad z roku 2016 používá pojem *ležená*

Po smrti Joachima se Castorp konečně dočkává návratu Clawdie Chauchat, kterou doprovází Mynheer Peeperkorn. Tato postava fascinuje nejen Castorpa. Clawdia se snaží Peeperkorna zachránit, bojí se o jeho život, avšak ten se otráví. Poté Clawdia odjíždí ze sanatoria už navždy.

Nálada v sanatoriu se postupem času vyostřuje, stejně jako vztah Naphty a Settembriniho, který končí duelem. Settembrini při něm záměrně vystřelí do vzduchu, a tak se Naphta zastřelí sám. Situaci mění i vypuknutí první světové války. Pacienti sanatorium rychle opouští, stejně jako Hans, který se připojuje k dobrovolníkům. Jeho další osud je nejasný.

4.1.3. Obsahové aspekty textu

Tento rozsáhlý román se skládá ze sedmi kapitol, které jsou dále rozděleny do jednotlivých podkapitol. Začíná předmluvou, ve které autor upozorňuje, že následující příběh spadá do zcela jiné éry než do současnosti a odehrál se před historickým milníkem jedné epochy, před první světovou válkou.

Román *Der Zauberberg* by se dal označit za román času, a to ve dvojím smyslu: historicky se snaží načrtnout vnitřní obraz epochy, evropské předválečné doby, ale za druhé je jeho předmětem sám čistý čas.

V průběhu knihy se mění čas vyprávění, na začátku je v jedné kapitole nastíněno pouze několik hodin příběhu, popisovaný čas se následně prodlužuje na celé dny, týdny, měsíce, a nakonec na roky. Během knihy se tedy v rámci jednoho vyprávění prodlužují úseky vyprávěného příběhu. Struktura románu tak zrcadlí změnu ve vnímání času hlavního hrdiny Hanse Castorpa.

Jedná se o román s autobiografickými prvky, jimiž jsou nejen inspirace k napsání, tedy návštěva nemocné manželky Katji v davoském sanatoriu, ale i prvky homosexuální. Thomas Mann se sice oženil se ženou ovšem jeho homosexuální, respektive bisexuální orientace se odráží mimo jiné i v dílech *Der Tod in Venedig* (vztah Gustava von Aschenbacha k Tadziovi) nebo *Der Zauberberg* (vztah Hanse Castorpa k Pribislavovi Hippemu). Svou homosexualitu, respektive bisexualitu ale neprojevoval, zůstalo u pouhého „poblouznění“ mladými hochy.

Podle Howarda Nemerowa z Harvardovy univerzity dělá pojetí nemoci a smrti jako nutného průchodu k vědění a ke zdraví z *Kouzelného vrchu* román iniciační (initiation story).

4.1.4. Jazyková a stylistická charakteristika textu

Tak jako všechna ostatní díla Thomase Manna i román *Der Zauberberg* představuje pestrý a bohatý jazyk. Čtenář má možnost v textu najít obrovské množství synonym, a ne zcela běžných výrazů. Obecně můžeme říci, že stylistika jedné z postav – Itala Settembriniho by mohla odpovídat celkové stylistice románu – je kultivovaná a vznešená. Pro Thomase Manna jsou typické dlouhé komplexní syntaktické celky, jak můžeme vypožorovat již z rozsáhlosti celého románu a množství kapitol. V románu *Der Zauberberg* nalezneme také nespočet dialogů a rozporů mezi postavami, které nejen že svým rozsahem překračují i několik stran, ale jsou nabitě ostrými argumenty a leckdy obtížně převeditelným jazykovým vtipem. V mnoha dílech Thomase Manna se čtenář setkává s ironií, ovšem ironií skrytou, která dílu dodává jeho charakteristický ráz.

Autor v určitých pasážích sahá k hovorovým i expresivním výrazům, především v místech, kde přímo hovoří některé z postav. Tuto expresivitu ale autor vyjadřuje velmi kultivovaným způsobem. Rozlišuje tak i idiolekty jednotlivých postav, jiné jazykové prostředky nalezneme u promluv paní Stöhrové, která ráda komolí slova a používá výrazy hrubější a expresivnější, jinak pak hovoří Settembrini ve svých dlouhých vzletných pasážích.

Pro román je charakteristické užívání velkého množství cizích slov a cizojazyčných pasáží. Postavy používají výrazy v latině, v italštině, některé pasáže jsou dokonce psané ve francouzštině (jednou z nejdelších francouzsky psaných pasáží je rozhovor paní Chauchatové s Castorpem). České překlady nabízí pro tyto pasáže cizojazyčné vysvětlivky na konci knihy.

4.2. Recepce díla v německém prostředí

Na podzim roku 1924 vyšel konečně Mannův román *Der Zauberberg*, na kterém s několika přestávkami pracoval více než dvanáct let. On sám knize příliš šancí nedával, jak sám uvádí, odevzdal ji s rezignovaným pokrčením ramen, bez nejmenší důvěry na její možnosti ve světě. Téměř vzápětí se ale dostavila ohromná účast publika, které i přesto, že se nacházelo v ekonomicky nepříznivé situaci, oceňovalo tuto rozsáhlou snovou kompozici. Problémy *Kouzelného vrchu* nebyly masové, ale zaměstnávaly především vzdělané publikum a k tomu se německý čtenář opět mohl poznat v prostém, ale „prohnaném“ hrdinovi Hansi Castorpovi. Již první recenze a zprávy v tisku oznamovaly, že překážka vysoké ceny byla bouřlivě překonána a za pouhé čtyři roky se román dočkal sté reedice. Téměř současně s originálem vyšel maďarský překlad, brzy po něm následovaly holandský, anglický, švédský a francouzský překlad (Mann 2013: 138-139). První český překlad vyšel šest let po vydání románu.

Román se postaral o rozruch mezi mnohými současníky, kteří byli v románu vypodobnění a poznali se. Inspirace pro postavu Mynheera Peeperkorna Gerhart Hauptman s Thomasem Mannem ještě dalších několik let nepromluvil, a to i přesto, že mu Mann napsal omluvný dopis. Stejně tak lékař z davoského sanatoria, který se poznal v postavě dvorního rady Behrense. Díky publicitě, kterou toto místo získalo, ale Manna veřejně nekritizoval. Kritika však přišla od ostatních lékařů, nicméně lékařská odborná témata jsou v románu popsána přesně, tudíž byla tato kritika neoprávněná.

Der Zauberberg byl stejně jako předchozí velký román Thomase Manna *Buddenbrockovi* označen za německou knihu, a to i přesto, že oba romány pojednávají o evropských problémech. Dle švédské dobové kritiky nebylo převedení románu do jiného jazyka vůbec myslitelné. Proctví to ale bylo falešné, pravděpodobně žádná z Mannových knih se nesetkala ve světě s takovým zájmem a kladným přijetím jako právě *Der Zauberberg*. (Mann 2013: 83)

O tom svědčí i mnohé recenze ze světového tisku, uveřejněné na obalu prvního českého překladu z roku 1930.

„Kdyby Mann nebyl napsal nic jiného než tuto kouzelnou knihu, jež dýchá svěžestí a čistotou horského vzduchu a sněhu, nemohlo by jeho jméno být menší než dnes. – Přítomnost (Jan Münzer).

Hned po dočtení jsem znovu po druhé „probíral“ jednotlivé velké partie, a to možno-li ještě s větším vzrušením. Se vším potěšením z četby bylo tu spojeno velmi vážné poučení, byla to současně neodpovědná radost i usilovné slabikování. – Prager Tagblatt (Max Brod).

Způsob, kterým vypovídá svoji pochybnost a své bolesti, i tentokrát – zejména tentokrát – znovu upevňuje jeho jedinečné postavení na vrcholku současného epického umění. – Pester Lloyd

Kolik je děl v německém jazyku z posledních let, které by se vyrovnaly Kouzelnému vrchu mužnou vážností a důstojností smýšlení? – Neue tägliche Rundschau.

Tyto zápasy světových názorů, vyjádřené řečí, která má Nietzscheovu uměleckou kázeň a výzbroj, jsou strmým vrcholem Kouzelného vrchu. – B. Z. am Mittag

Skláním se s úctou před monumentalitou tohoto pádného a mohutného, tohoto otřásajícího, tohoto jedinečného uměleckého díla. – Berliner Börsenzeitung.

Tento universální román bude patřiti k nehynoucím mistrovským dílům německé literatury. – Neue Badische Landeszeitung.

V románě Kouzelný vrch dal Mann svému politickému názoru formu mnohem trvalejší nežli v kterémkoliv svém politickém projevu. Je velmi důležitý dokument pro ty, kdož se zabývají studiemi středoevropského života a myšlení.“ (Mann 1930: záložka)

Filmové adaptace

Román *Der Zaubeberg* se dočkal dvou filmových adaptací. Tou první byla černobílá televizní produkce berlínské stanice *Sender Freies Berlin* z roku 1968. Režisérem tohoto snímku byl Ludwig Cremer a v hlavních rolích se představili Folker Bohnet nebo Heinz Klevenow. Druhé zfilmování následovalo v roce 1982 pod vedením režiséra Hanse W. Geißendörfera. Tato německo-francouzsko-italská koprodukce se dostala i do kin. Hlavní role ztvárnili Christoph Eichhorn, Rod Steiger nebo Charles Aznavour. Obě zfilmování najdeme pod názvem *Der Zauberberg* (*Kouzelný vrch*).

4.3. Recepce díla v českém prostředí

Stěžejní částí této diplomové práce je paratextová analýza románu *Der Zauberberg* v českém prostředí, která bude představovat největší přínos k dosavadnímu bádání. Na následujících stránkách nejprve popíšeme osobnosti překladatelů českých vydání a následně provedeme analýzu veškerého získaného materiálu sesbíraného v několika knihovnách včetně Národní knihovny České republiky dle možností jednotlivých knihoven a dostupnosti daných svazků. Pro analýzu vnějších paratextů se budeme věnovat studiu historického materiálu.

4.3.1. Překladatelé do češtiny

Jan Zahradníček

Jan Alois Zahradníček (1905-1960) byl český překladatel, básník, spisovatel a novinář. Proslavil se především na poli české katolické a protikomunistické poezie. Po druhé světové válce za své názory dokonce skončil na 13 let za mřížemi. K jednomu z jeho nejvýznamnějších děl řadíme skladbu *Znamení moci*, která je považována za jedno z nejlepších českých básnických protikomunistických děl. Již jeho první básnická sbírka *Pokušení smrti* sklídila uznání i takových odborníků jako byl F. X. Šalda. V době studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy se začal věnovat také překladu. Překládal například básníky jako Reiner Maria Rilke, Paul Claudel, Stefan Georg a prozaiky Thomase Manna nebo Gertrud von Le Fort. Pravděpodobně nejvýznamnější Zahradníčkův překlad je Dantova *Božská komedie*, kterou překládal společně s Otto Františkem Bablerem po roce 1948. Zahradníček byl také členem nejvlivnější literární organizace *Syndikát českých spisovatelů*, který mimo jiné organizoval i návštěvy zahraničních umělců jako byl také Thomas Mann. Na překladu románu *Der Zauberberg* pracoval Zahradníček společně s Levitem.

Pavel Levit

Pavel Levit (1902-1971) působil v oboru ústavního práva, jako profesor správního práva a také jako překladatel z německého jazyka. Mezi jeho největší překladatelské počiny patří překlad románu *Der Zauberberg* (*Kouzelný vrch*, 1930, 1936, 1958, 1975), na němž spolupracoval se svou manželkou Bertou Levitovou.

Jitka Fučíková

Překladatelka a editorka Jitka Fučíková (1903–1987) působila na poli německy psané literatury. Zaměřovala se na německé, rakouské i švýcarské autory, jakými byli Heinrich Böll, Erich Kästner, bratři Grimmové, Thomas Mann, Adalbert Stifter nebo Thomas Werfel. Studovala germanistiku a literární komparatistiku na FF UK a později se stala manželkou literárního vědce a překladatele Bedřicha Fučíka. Kromě *Kouzelného vrchu* přeložila z Mannových děl do češtiny také *Smrt v Benátkách*, *Mario a kouzelník* nebo *Buddenbrookovi*.

Vratislav Slezák

Vratislav Jiljí Slezák (1932) je český germanista, polonista a překladatel z němčiny a dánštiny, který byl v roce 2017 uveden do síně slávy české Obce překladatelů. Přeložil několik desítek děl z německého jazyka, mezi něž patří román *Der Zauberberg*, který Slezák pojmenovává navzdory zavedenému názvu *Kouzelný vrch* odlišně *Čarovná hora*. Dále pak překládal díla autorů Hermanna Hesseho, Heinricha Bölla, Friedricha Dürrenmatta nebo Alfreda Döblina. Za své překlady obdržel řadu významných ocenění, například Státní cenu za překladatelství z roku 2013.

4.3.2. Makrotextuální analýza

4.3.2.1. Peritexty

Na následujících stránkách bychom chtěli provést analýzu paratextů u všech dostupných českých překladů románu *Der Zauberberg*. Nejsložitější část analýzy představují překlady vyšlé ve 30. letech, které jsou běžnému čtenáři dostupné už jen po vyžádání v Centrálním depozitáři Národní knihovny České republiky. V translatologické analýze se budeme zabývat vývojem dobových norem, které jsou ovšem patrné i na tomto poli. S postupem doby se zlepšovalo grafické ztvárnění knih a také marketingové vlastnosti. Nejmarkantnější rozdíl bychom mohli spatřit při srovnání barevné ilustrované obálky nejnovějšího překladu s tmavou strohou obálkou překladu prvního. Stejně tak reklamní stránky věnované propagaci dalších knih podléhají určitým dobovým standardům, jak je mimo jiné patrné z následující analýzy.

MANN, Thomas. 1930a. *Kouzelný vrch. Kniha první*. [přeložila Jitka Fučíková]. Praha: Melantrich. 2 sv.

První překlad Mannova románu do češtiny vyšel v roce 1930 v překladu Jitky Fučíkové (první kniha) a Pavla Levita a Jana Zahradníčka (druhá kniha). Na přebalu knihy první nalezneme pouze autora a název díla vyražené na hřbetě. Titulní strana pak nese opět název knihy a jméno autora a rovněž jméno překladatelky. Dole na stránce je pak uveden rok vydání a nakladatelství. Na další straně již začíná předmluva a pokračují jednotlivé kapitoly.

Na konci knihy najdeme oddíl *Překlady cizojazyčných textů*, kde jsou vypsané české překlady všech pasáží, které se v knize vyskytly v jiném než českém jazyce. K tomuto překladu je odkazováno přímo z jednotlivých míst pomocí indexů.

Následují bibliografické údaje a dodatek, že kromě obvyčejného vydání vyšlo i deset číslovaných výtisků na ručním papíře Van Gelder Zonen a padesát výtisků na imitaci japonského papíru.

MANN, Thomas. 1930b. *Kouzelný vrch. Kniha druhá*. [přeložili Pavel Levit a Jan Zahradníček]. Praha: Melantrich. 2 sv.

Na černé obálce druhé knihy překladu z roku 1930 nenalezneme žádné informace. Druhá strana knihy pak znázorňuje horu na modrém papíře, zde se již uvádí název knihy a jméno autora. Jedná se pravděpodobně o původní obal knihy, protože po otočení stránky je zřetelná slepená záložka, na které se čtenář dočte o románu:

„Románová psychologie úhelových problémů evropských. Berghofské sanatorium pod věčným sněhem švýcarských Alp je tu symbolem upadajícího evropského měšťanství. »Jako v hoře Venušině stoupá tu dech lásky i zmaru.« Hrdina, Hans Castorp, čeká tu po sedm let na nový příchod své Venuše – exotické ruské krásy, a zatím zápasí tu o jeho duši představitelé různých evropských ras a kultur. Zvítězí konečně kupodivu příklad holandského plantážníka Mynheera Peepkorna, rabelaisovského dobráckého požívačnicka a násilníka, jehož úchvatná, až mystická živelnost nebyla oslabena pojmovými abstrakcemi. Za pět let od vydání románu dosáhl náklad originálu 135.000 výt. Jarmila Novotná, Olga Scheinpflugová, Dr. Jan Stránský, Dr. Václav Štěpán prohlásili v anketě Lidových novin, že Kouzelný vrch je nejzajímavější knihou, kterou v posledním roce četli. Překlad Jitky Fučíkové. Dva díly.“ (Mann 1930b, záložka)

Zajímavé je, že zde jako překladatelku uvádí Jitku Fučíkovou, která stojí za překladem prvního dílu, v bibliografii na konci jsou však uvedeni Zahradníček s Levitem.

Na konci knihy kromě bibliografických údajů nenalezneme ani obsah ani přehled cizojazyčných výrazů, jako tomu je v první knize. Na záložce původního obalu knihy, který je stejně jako ten přední poslední stranou knihy, máme možnost se dočíst o recenzích z dobového světového tisku. (viz kapitola 3.3). Na poslední straně knihy, pravděpodobně dřívější zadní straně obálky,

pak nalezneme shrnutí českého překladu Mannova rozsáhlého románu *Buddenbrookovi*, za popisem je uveden i překladatel Jaroslav Skalický.

MANN, Thomas. 1935. *Kouzelný vrch. Kniha první*. [přeložila Jitka Fučíková]. 2. vyd. Praha: Melantrich.

Překlad z roku 1935/1936 vyšel jako reedice překladu z roku 1930 a je dostupný ve dvou svazcích. První knihu stejně jako předchozí vydání přeložila Jitka Fučíková. Na hřbetě knihy se objevuje autorovo příjmení a název knihy, na obálce už pak žádné jiné údaje nenajdeme. Na rozdíl od předchozího vydání se na titulní straně nenachází jméno překladatele, ale pouze název díla, autor, poznámka *Kniha první* a nakladatelství. Pak následuje text románu.

Stejně jako ve vydání z roku 1930 je na konci knihy uveden přehled *Překlady cizojazyčných textů* a na další straně údaje o knize. Následuje dalších asi 30 stran růžového reklamního papíru, na němž jsou uvedena díla nakladatelství Melantrich, která právě vychází. Na jedné straně je vždy uvedeno dílo či díla jednoho autora, na protější straně pak stránka z úvodu knihy – tedy fotografie ženy a nápis *Spisy Thomase Manna, Kouzelný vrch*. Melantrich upozorňuje na dobrodružné romány R. L. Stevensona, Mannovi *Buddenbrookovi*, romány Jakoba Wassermanna, spisy F. M. Dostojevského nebo romány Josepha Conrada.

MANN, Thomas. 1936. *Kouzelný vrch = [Der Zauberberg]. Kniha druhá*. [přeložili Pavel Levit a Jan Zahradníček]. 2. vyd. Praha: Melantrich.

Na obálce knihy nenajdeme žádnou informaci ani o názvu díla ani o jménu autora. Až na třetí straně knihy je na růžovém papíře zobrazena fotografie ženy a nad ní nápis *Spisy Thomase Manna, Kouzelný vrch*, dole na stránce údaj o ceně – *Cena 3 Kč.* a poznámku *Sešit 38*. Na další straně se pak rovněž vyskytuje název knihy a jméno autora a také údaj *Kniha druhá*. Dole na straně nalezneme nakladatelství a místo vydání. Údaj o překladateli či překladatelích na prvních stranách zcela chybí. Druhý svazek začíná šestou kapitolou, podkapitolou *Změny*.

Na posledních stranách knihy nenajdeme ani obsah, ani oddíl s překlady cizojazyčných textů, jak tomu bylo u předchozích vydání. Jedinou informací v závěru knihy jsou bibliografické informace, kde najdeme i jména překladatelů – Jana Zahradníčka a Pavla Levita. Za těmito údaji na dalších zhruba 30 stranách na růžovém papíře nalezneme čtenář informace o autorech a knihách, které vycházejí v nakladatelství Melantrich. Melantrich nabízí stejně jako v první knize například romány Jakoba Wassermanna, Josepha Conrada, spisy F. M. Dostojevského, sbírku krásné

prózy *Úroda* se základními díly moderní české tvorby, ale i další román Thomase Manna – *Buddenbrookovi*.

MANN, Thomas. 1958a. *Kouzelný vrch I*. [přeložila Jitka Fučíková] 3. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: SNKLHU.

Stejně jako překlady přechází, i tento z roku 1958 vyšel ve dvou svazcích. Oba svazky mají stejný grafický návrh obálky, liší se pouze označením *Kouzelný vrch I* a *Kouzelný vrch II*. Na tmavě hnědé obálce na přední straně nalezneme údaj o jménu autora a názvu knihy v češtině. Na spodní straně obalu je pak název edice *Knihovna klasiků*, ve které překlad vyšel. Na zadní obálce knihy najdeme logo Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

Přední vnitřní strana obálky poskytuje informace o názvu díla, jménu autora, informaci *Z němčiny přeložila Jitka Fučíková*, dočteme se zde také stručně o obsahu první části knihy.

„Do moderního plicního sanatoria uprostřed Alp, vysoko nad svět nížiny, do mezinárodního sanatoria Berghofu v Davosu umístil Thomas Mann svůj »Kouzelný vrch«. Zachytit pouze život tohoto sanatoria bylo by však příliš málo pro Thomase Manna – a autor zde tudíž chce parabolicky zachytit i život Němců vůbec a život i myšlenky jejich spisovatele.“ (Mann 1958a: obálka)

Na zadní vnitřní straně obálky jsou pak vypsány spisy Thomase Manna v češtině, s poznámkou, že ty označené * již vyšly (jedná se jen o román *Kouzelný vrch*).

Na první straně knihy je opět uvedena edice, na další straně pak název *Spisy Thomase Manna, svazek druhý*, který odkazuje na soupis svazků uvedených na zadní straně přebalu. Na další stránce nalezneme podobu obálky a následuje údaj o překladateli.

Jak jsme zmínili, toto vydání je rozděleno do dvou svazků, první svazek končí po páté kapitole, po podkapitole *Valpuržina noc*. V závěru knihy jsou vypsány překlady francouzských textů, na které z textu odkazují číselné indexy. Po tomto soupisu následuje obsah a bibliografické údaje. Překlad toho vydání vychází z německého originálu *Der Zauberberg (Gesammelte Werke in zwölf Bänden, Band II, Aufbau-Verlag Berlin 1955)*.

MANN, Thomas. 1958b. *Kouzelný vrch II*. [přeložili Berta a Pavel Levitovi]. 3. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: SNKLHU.

Přední strana obálky je, jak jsme uvedli výše, identická s prvním svazkem toho vydání. Na zadní straně obálky se nachází navíc údaj o ceně za oba svazky. Na přední vnitřní straně obálky překladatelé uvádějí shrnutí obsahu druhé části díla. Pod jménem autora a názvem knihy opět nalezneme údaj o překladatelích *Z němčiny přeložili Pavel a Berta Levitovi*. Na zadní vnitřní

straně je vytištěna upoutávka na knihu Johanna Wolfganga von Goethe *Viléma Meistera léta učednická* v překladu Vojtěcha Jiráta a E. A. Saudka.

Stejně jako v prvním svazku jsou na předních stránkách knihy uvedeny informace o edici, jméno autora, název knihy a jména překladatelů. Druhý svazek navazuje šestou kapitolou, podkapitolou *Změny*.

Na konci knihy nalezneme doslov germanisty a literárního historika Huga Siebenscheina. Zmiňuje se o okolnostech vzniku Mannova díla, popisuje děj románu a porovnává postavu Hanse Castorpa s Thomasem Mannem, přičemž konstatuje, že se často prolínají. Komentuje také politické aspekty díla, humanismus v podání Settembriniho a Naphtův fašistický postoj.

Za doslovem následuje obsah a na poslední straně nalezneme bibliografické údaje o knize.

MANN, Thomas. 1975. *Kouzelný vrch*. [přeložili Jitka Fučíková a Berta a Pavel Levitovi]. 4. vyd., v Odeonu 2. vyd. Praha: Odeon.

Na obálce vydání z roku 1975 najdeme barveným a velkým písmem jméno autora a název knihy, menším písmem pak nakladatelství *Klub čtenářů Odeon*. Na zadní straně obálky se nachází pouze údaj o ceně a ISBN. Na přední vnitřní straně papírové obálky knihy si čtenář může přečíst o obsahu díla, přičemž hned pod jménem autora a názvem díla jsou uvedeni překladatelé Jitka Fučíková a Berta a Pavel Levitovi. Na zadní vnitřní straně jsou pak popsány stručné informace o Thomasi Mannovi a také seznam jeho děl přeložených do češtiny s názvy originálu i překladu a roky vydání.

Na prvních stranách knihy najdeme jednotlivě nejprve nakladatelství, na další stránce jméno autora a název knihy a na další pak jména všech překladatelů a údaj o nakladatelství a roku vydání originálu. Následuje již samotný text díla, tedy Předmluva a jednotlivé kapitoly.

V závěru knihy píše Květa Hyršlová kapitolu *O autorovi Kouzelného vrchu*, kde se rozepisuje nejen o obsahu díla, ale také o Mannových politických zájmech nebo o jeho vztahu k Československu. Hyršlová dodává, že toto vydání vychází u příležitosti stého výročí Mannova narození. Po této kapitole následuje přehled *Překlad cizojazyčných textů*, kde jsou čísla označeny všechny promluvy v cizím jazyce, které se v knize vyskytují. V textu jsou tyto označeny číslem v horním indexu. Oproti předchozímu vydání se tento soupis rozšířil z překladů z francouzského jazyka i na jiné překlady. Na předposlední stránce najdeme obsah a na poslední veškeré

bibliografické údaje. Překlad vydání z roku 1975 vychází stejně jako překlad předchozí z německého originálu *Der Zauberberg* (*Gesammelte Werke in zwölf Bänden, Band II, Aufbau-Verlag Berlin 1955*).

MANN, Thomas. 2016. *Čarovná hora* [přeložil Vratislav Jiljí Slezák]. Praha. Mladá fronta.

Vydání z roku 2016 se od předchozích liší nejen názvem *Čarovná hora*, který je uveden na obalu knihy, ale i samotným obalem. Na něm je barevně znázorněno švýcarské sanatorium v Davosu. Spolu s názvem knihy na obálce dále najdeme jméno autora a nakladatelství, na zadní straně obálky pak ISBN a čárový kód.

Na vnitřní straně obálky se dočteme stručný výtah obsahu díla, informaci o okolnostech vzniku díla a také komentář ke změně názvu:

„Čeští čtenáři tento klíčový román až dosud znali pod názvem Kouzelný vrch v převodu starém více než půl století. Nyní se o jeho nadčasovosti a aktuálnosti i pro dnešní dobu mohou přesvědčit v novém poutavém překladu Vratislava Jiljí Slezáka.“ (Mann 2016, obálka)

Na zadní vnitřní straně obálky je zobrazena fotografie Thomase Manna a stručné informace o něm.

Na prvních stranách knihy nalezneme jméno nakladatelství, název knihy a jméno autora, na další straně jméno překladatele a také zmínku o podpoře grantem Goethe-Institutu, financovaným ministerstvem zahraničních věcí Spolkové republiky Německo.

Na zadních stranách za textem díla nalezneme část *Překlad cizojazyčných výrazů a dialogů*. Na rozdíl od předchozích vydání zde k překladům neodkazují indexy z textu, ale u každého cizojazyčného výrazu je číslo stránky, na které se nachází, cizojazyčný výraz kurzivou, v závorce zkratka jazyka, ze kterého pochází, a za ním český překlad. Po tomto seznamu následuje v knize *Slovo překladatele*, kde se Vratislav Slezák zmiňuje o předchozích překladech díla. Uvádí překlad Fučíkové a Levitových (jejich jméno je zde napsáno jako Leviovi, nikoliv Levitovi) roku 1958 a reedici z roku 1975. Rovněž zmiňuje originální texty, ze kterých překlady vycházely, v tomto případě je to *Thomas Mann, Große kommentierte Ausgabe, Band 5.1, Der Zauberberg, Roman, vydané roku 2002 nakladatelstvím S. Fischer Verlag ve Frankfurtu nad Mohanem (edice a textová kritika Michael Neumann)*. Na posledních stranách knihy pak nalezneme obsah a bibliografické údaje.

4.3.2.2. Epitexty

Jak jsme již uvedli v kapitole 2.3.3, jednou ze složek, které tvoří knihu jsou i texty o knize samotné. Za účelem prozkoumání epitextů o románu *Der Zauberberg* jsme vybrali následující články a zmínky z dobového tisku. V naší paratextové analýze se zaměřujeme ale pouze na několik složek typologie metatextových vztahů – na recenze, tedy na texty, které jsou považovány za otevřené afirmativní epitexty, případně na kritické polemiky, tedy na otevřené kontroverzní typy vztahu. Román Thomase Manna byl ale obecně vzato přijímán pozitivně a kontroverzní metatexty (polemiky či jiné negativní kritiky) na tento text sepsány nebyly. Největší ohlas beze sporu vzbudil překlad Vratislava Slezáka z roku 2016, nejméně ohlasů se pak podařilo dohledat o reedici překladu z roku 1935 a 1936, což bezesporu souvisí s možnostmi a četností vycházejících periodik.

Recepce překladu z roku 1930

Literární rozhledy z roku 1930 informují v rubrice *Co měsíc dal* o vyšlých knihách z tohoto období. Najdeme zde hned tři tituly z pera Thomase Manna – *Buddenbrookovi*, *Kouzelný vrch* a *Malý pan Friedemann*. U knihy *Kouzelný vrch* autoři uvádí, že román přeložila Jitka Fučíková, o dalších překladatelích mlčí, ačkoliv nabízí oba svazky románu (druhý svazek přeložili Jan Zahradníček a Pavel Levit). Dále se dočteme už jen vypsané ceny za jednotlivé vazby. Podobnou informaci nalezneme v *Literárních rozhledech* z února 1931. Ovšem zde nakladatelství nabízí úsměvný chybný údaj: „MANN THOMAS: *Kouzelný trh*. Přel. Jitka Fučíková. *Kniha I. a II. 1930, Melantrich*, [...]“

Rozsáhlou recenzi na překlad *Kouzelného vrchu* nabízí beletristický a literární týdeník *Zvon*, ovšem až v roce 1931. V roce publikace překladu, tedy 1930 se v čísle 7. dočteme, jaké knihy jmenoval Thomas Mann v anketě *Liter. Welt* jako knihy svého dětství, a v čísle 13. pak o udělení Nobelovy ceny:

„Udělení Nobelovy ceny německému spisovateli Thomasu Mannovi nestalo se bez váhavých úvah. Podle statutu měl nárok na cenu též Tomášův starší bratr Heinrich, jenž se však těchto nároků vzdal. Pro Thomase Manna padl mimo jiné na váhu pacifický román »Der Zauberberg« z r. 1924. v němž operoval proti fanatismu germánské rozpínivosti. [...] Z knih jeho jmenuji romány »Tonio Kröger«, »Tristan«, »Smrt v Benátkách«, »Felix Krull« aj. Mann jest pátý německý Nobelův laureat.“ (Zvon 1930, č. 13)

V 19. čísle tohoto ročníku se pak ještě dočteme velmi zajímavý náhled do Mannovy tvorby:

„Thomas Mann, posledně vyznamenaný Nobelovou cenou (za r. 1929), vydal nedávno v Berlíně (u S. Fischera) knihu s názvem »Denní požadavky«, do níž shrnul několik svých řečí a projevů při různých příležitostech. Pronáší tu porůznu myšlenky a názory, za něž by ho u nás jistojistě prohlásili za reakcionáře. Ještě štěstí, že o běžné »pokrokovosti« a »reakci« dovede Thomas Mann povědět velmi trefné slovo. Stejně různě se vyslovuje také proti nekritickému přeceňování

amerikanisace, amerického tempa, proti zmechanizování života a velmi důtklivě lituje ubývání víry v širokých vrstvách hloupou a demagogickou agitací protináboženskou, jež lidi věřící nejraději by prohlásila za černé zpátečníky.“ (Zvon 1930, č. 19)

Jak jsme uvedli výše, recenze na překlad románu *Der Zauberberg* vyšla v týdeníku Zvon v roce 1931 v čísle 47. Ačkoliv v předchozích ročnících je jako překladatelka uvedena pouze Jitka Fučíková, zde už najdeme i zbývající dva překladatele, P. Levita a J. Zahradníčka. Recenze začíná slovy:

„Nechme stranou vděčné téma o paradoxním zjevu, že v době, kdy se němčina stává na středních školách cizím jazykem, nejsilněji hodinami vybaveným, množí se překlady z němčiny, ale to budí s díkem kvitováno, překlady prací častěji hodnotných. I tato práce Mannova, kterou po válce Mann pokusil dokázat oprávněnost evropského úspěchu svých předválečných Buddenbrooků, je velmi cenným přínosem naší překladové literatury jak ztlumočením, tak kvalitami originálu.“ (Zvon 1931, č. 47)

Ze všech dohledaných recenzí je v této věnován velký prostor také samotnému překladu, jelikož ostatní recenze povětšinou komentují pouze příběh románu. Zde se ale autor vyjadřuje nejen k dobové situaci s překlady (viz kapitola 2.1), ale také ke kvalitě překladu díla. Dále pak v recenzi podrobně analyzuje děj románu a postavu Hanse Castorpa a nakonec kladně hodnotí, že autor nepodlehne nebezpečí abstrakce, jehož vyústěním je světová válka, a kterou tak autor vyjadřuje víru v dobrý osud evropanství.

Další recenze se bohužel nepodařilo nalézt ani v Almanachu kmene 1930/1931, který uvádí seznam překladové literatury, ovšem jen v období od 1. ledna 1928 do 15. září 1930. V rozsáhlých seznamech literatury přeložené pak najdeme pod jménem Mann pouze zmínku o románu Heinricha Manna *Profesor Neřád*.

Ve sborníku Akord 1930 pak v obsahu najdeme článek od Josefa Liškutína s názvem *Smrt s houslema u T. Manna*, ovšem dané stránky v časopisu chybí, můžeme se tedy jen domnívat, že šlo buď o vyšlý překlad novely *Smrt v Benátkách* nebo o *Kouzelný vrch*, kde je přirovnání smrti s houslemi také vhodné.

Recepce překladu z roku 1935/1936

V *Literárních novinách* vyšel v květnu 1936 článek *Pražská rozmluva s Thomasem Mannem* od Willyho Haase. Článek na úvodní stránce, který pokračuje na další straně, informuje o Mannově návštěvě Prahy u příležitosti 80. narozenin Siegmunda Freuda a rozhovor Willyho Haase s Thomase Mannem. Na zadní straně tohoto vydání pak najdeme reklamní sdělení nakladatelství Melantrich *Pod stromeček díla dvou světových romanopisců Thomase Manna a Jakoba Wassermanna*. Zde se uvádí kromě románů *Buddenbrookovi*, *Josef a bratři jeho* i *Kouzelný vrch*, o znovu vydání tohoto díla se ale nedočteme.

O tomto vydání nenajdeme zmínku ani v *Almanachu Kmene* 1934/1945 a 1936/1937, ani v *Akordu* 1935/1936. V těchto publikacích se nachází seznamy překladové literatury, které jsou poměrně obsáhlé, překlad *Kouzelného vrchu* ale nenajdeme, pravděpodobně protože se jednalo o reedici již vzniklého překladu. Stejně tak beletristický a literární týdeník *Zvon* (ročník 1935 i 1936) se o tomto překladu nezmiňuje.

Recepce překladu z roku 1958

V roce 1958 vyšel v *Literárních novinách* článek Eduarda Goldstückera s názvem *Poslední rok Thomase Manna*. Článek je věnována celá půl stránka a je u něj i Mannova podobizna. Dočteme se v něm o posledních aktivitách Thomase Manna, o vztahu k Čechovovi i o pojednání o Schillerovi. V záhlaví autor článku uvádí, že v nakladatelství ČS. Spisovatel vyšel essay Thomase Manna o Čechovovi. O románu *Kouzelný vrch* však autor nepíše.

V čísle 22 tohoto roku Literární noviny informují v oddílu *Knižní novinky* o románu *Zpověď Hochstaplera Felixe Krulla*, který vyšel v nakladatelství Mladá fronta, nakladatelství ČSM a v čísle 37 pak ve stejném oddíle o vydání překladu *Kouzelný vrch* v nakladatelství Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., ovšem jedná se pouze o stručný popis díla a o překladatelích se zde noviny nezmiňují.

„*Thomas Mann: KOUZELNÝ VRCH I až II. Jedno ze stěžejních děl Thomase Manna, jehož ústředním motivem je boj liberální demokracie s reakcí a jezuitstvím o duši německého měšťáka, vylíčený symbolicky na příběhu tří postav v švýcarském sanatoriu. Tímto dílem je zahájeno vydávání Mannových spisů v Knihovně klasiků, Spisy T. Manna, sv. 2 a 3. 423 + 452 strany, oba sv. váz. 42 Kč.*“ (Literární noviny 1958: 11)

Recenzi na *Kouzelný vrch* najdeme v měsíčníku pro literaturu, umění a kritiku *Host do domu* z roku 1958. Dušan Jeřábek zde píše:

„*Kouzelný vrch Thomase Manna vyšel v Knihovně klasiků Státního nakladatelství krásné literatury, hudby a umění v Praze (v překladu Pavla a Berty Levitových, s doslovem Hugo Siebensteina) jako zahajovací část dávno už potřebné české edice Mannových Spisů. Od vydání prvního českého překladu Kouzelného vrchu uplynuly takřka tři desítky let, a za tu dobu získal u nás Thomas Mann domovské právo v plném smyslu toho slova. Jeho dílo zapouštělo v našem prostředí kořeny už od let předválečných – a je více než symbolické, že právě u nás našel tehdy Thomas Mann asyl před špinavými vlnami hitlerismu. [...]*“

Jako překladatelé jsou zde uvedeni pouze Pavel a Berta Levitovi, tedy překladatelé druhého svazku *Kouzelného vrchu*, o Jitce Fučíkové se Jeřábek nezmiňuje. Dále uvádí informace k Mannovu politickému životu a krátký popis díla a zdůrazňuje také jeho aktuálnosti.

Recepce překladu z roku 1975

O znovu vydání tohoto překladu se v dobovém tisku mnoho nedočteme. Revue zahraničních literatur *Světová literatura* překlad vůbec nezmiňuje.

V *Literárním měsíčníku* z roku 1975 však nalezneme rozsáhlý článek o Thomasi Mannovi ke stému výročí narození toho významného spisovatele. O *Kouzelném vrchu* se dočítáme hned na prvních řádcích: „*Jméno Thomase Manna je jménem jednoho z největších představitelů moderní humanistické literatury. Je to jméno autora Kouzelného vrchu a Lotty ve Výmaru, [...]*“ (Literární měsíčník 1975: 117)

Článek pojednává především o Mannově životě, informuje o době na přelomu století o válečných dobách i o názorové neshodě se svým bratrem. K románu *Kouzelný vrch* se autor článku vrací i dále:

„*Román Kouzelný vrch, tento kritický, realistický obraz, opakující odlišnými prostředky problematiku společenského úpadku známou již z Buddenbrookových, symbolizoval měšťácké Německo, jehož rozklad a politickou bídu Thomas Mann neomylně vycítil. Román Kouzelný vrch se řadí do známé kategorie tzv. vývojových románů (jako například Parzival Wolframa von Eschenbach, Dobrodružný Simplicissimus Grimmelshausenův nebo Goethův Wilhelm Meister). Tento stále aktuální román patří k nejzávažnějším dílům Thomase Manna a německé literatury vůbec jako »předtucha nové humanity a výchova k zaujetí stanoviska, která člověka připravuje pro novou epochu«, jak o něm vyslovila literární historička prof. Diersenová z NDR.*“ (Literární měsíčník 1975: 117)

Dále jsou v článku podobným způsobem rozebrána díla *Josef a bratři jeho* nebo *Doktor Faustus*. Věnuje se také Mannově politickému náhledu na svět během druhé světové války a po ní a tématu Mann a Československo. O nově vydané reedici překladu ale autor článku Jiří Veselý neinformuje.

Recepce překladu z roku 2016

Jan Hofírek vydal komentář k nově vydanému dílu na internetovém blogu *kniznirecenzeetc*, kde vyzdvihuje výborný překlad Vratislava Slezáka i krásné provedení nového vydání. Nakladatelství *Mladá fronta* tak podle něj patří velký dík za to, že toto dílo znovu vydalo po padesáti letech. Kritizuje ale velké množství tiskových chyb, které se v textu vyskytují.

V rozhovoru s Vratislavem Slezákem pro server *iDnes* se redaktor mimo jiné zaměřil na změněný název českého překladu. Nový překlad románu *Der Zauberberg* inicioval překladatel

spolu s nakladatelstvím. V roce 2011 vznikl překlad novely *Smrt v Benátkách*, po němž mělo následovat „větší“ dílo z pera Thomase Manna. Slezák se tak rozhodl pro znovu přeložení *Kouzelného vrchu* hlavně z toho důvodu, že předchozí překlad byl již více než 50 let starý a neodpovídal tak současnému jazykovému úzu. Ze stejného důvodu byl změněn i zavedený název:

„Změna názvu už mě napadala dřív, ještě než jsem zakázku obdržel, protože původní titul Kouzelný vrch vyvolává jiné asociace. Kolem Davosu ve švýcarském Engadinu, kde se vše podstatně odehrává, nejsou vrchy, ale hory a velehory. A atribut »kouzelný« může svádět k představě líbeznosti a pohody. Ale panoptikum těžce chorých pacientů v nóbl tuberkulózním sanatoriu před první světovou válkou takové opravdu není. Navíc, a to je to důležité, se tam opravdu provozují všelijaké čary: medicínské, spiritistické, herní, milostné. Ve skvostné podkapitole Valpuržina noc se na čarování přímo upozorňuje citacemi z Goethova Fausta. Měl jsem pro nový název víc návrhů, například i Čarodějná hora nebo Hora kouzel, ale nakladatelství se rozhodlo pro titul Čarovná hora. Nový překlad, nový název; ve světě literatury jsou drobné i větší »schválnosti« běžný jev.“ (Bezr 2016)

Časopis *Respekt* překlad pojmenovává jako bravurní. Recenze Martina M. Šimečky upozorňuje na skutečnost, že autor psal román jako svědectví určité doby, kterou z dnešního pohledu musíme brát jako román historický, jako určitý záznam o záznamu – jako například biologické popisy buňky a úvahy o podstatě lidského těla. Naopak „antické“ dialogy o morálce mezi Settembrinim a Naphtou jsou svědectvím třeskuté srážky, která ohromuje tím, jak je kruté dnešní. Šimečka (2016) píše:

„Když se ale vrátíme k počáteční otázce, proč by vlastně měl dnes český čtenář číst Čarovnou horu, existuje na ni ještě jedna odpověď: protože román vyšel ve zbrusu novém překladu Vratislava J. Slezáka, který mu dal i nový název (původní překlad z roku 1958 měl název Kouzelný vrch). A je to jeden z těch překladů, kdy má čtenář pocit, že němčina oděná do češtiny je skvostný jazyk. Jinými slovy, bohatý literární jazyk není jen přidanou hodnotou četby, ale samostatným estetickým zážitkem. Autor překladu si bravurně pohrál se šroubovaností vět, které vyjadřují Mannův potměšilý odstup od svých často hysterických postav a dodávají celému románu nádech komičnosti i v těch nejtragičtějších okamžicích.“

Zajímavostí je, že zde recenzent uvádí jako původní překlad ten z roku 1958, nikoliv překlady z 30. let. minulého století.

O novém překladu se však v jiných publikacích nedočteme, revue pro literaturu a kulturu *Souvislosti*, ani literární měsíčník *Host*, Slezákův překlad nekomentují. Stejně tak *Tvar* – obtýdeník živé literatury o románu *Kouzelný vrch*, resp. *Čarovná hora* neinformuje.

4.3.3. Translatologická analýza

Předmětem této analýzy budou všechna vydání románu *Der Zauberberg* v češtině. Bude se jednat o překlady:

- První svazek překladu z roku 1930 (překlad Jitky Fučíkové) – v analýze dále zkracováno jako **1930a**
- Druhý svazek překladu z roku 1930 (překlad Jana Zahradníčka a Pavla Levita) – dále jen **1930b**
- První svazek z roku 1935 (překlad Jitky Fučíkové) – dále jako **1935**
- Druhý svazek z roku 1936 (překlad Jana Zahradníčka a Pavla Levita) – dále **1936**
- První svazek překladu z roku 1958 (překlad Jitky Fučíkové) – dále jen **1958a**
- Druhý svazek z roku 1958 (překlad Pavla a Berty Levitových) – dále **1958b**
- Překlad z roku 1975 (překlad Jitky Fučíkové a Pavla a Berty Levitových) – dále jako **1975**
- Překlad z roku 2016 (překlad Vratislava Slezáka) – dále zkracováno jako **2016**

V případě německého originálu budeme pracovat se třemi vydáními. Jelikož v překladech z roku 1930 a 1935/1936 není uvedené z jakého originálu vycházely, budeme předpokládat, že se jednalo o vydání první (román vyšel v roce 1924). Dostupné je pak vydání z roku 1952, které je reedicí původního textu (*Der Text folgt der Erstaussgabe S. Fischer Verlag, Berlin 1924*), ze kterého naše analýza bude čerpat. Další dva překlady – rok 1958 a 1975 pak vychází z originálu vydaném v roce 1955 a nejnovější překlad pak čerpá z nového velkého komentovaného vydání z roku 2002. Dále budeme v práci originály označovat takto:

- Originál z roku 1924 – dále zkracováno na **1924**
- Originál z roku 1955 – dále jen jako **1955**
- Originál z roku 2002 – dále jako **2002**

Pro naši analýzu jsme si vybrali několik úryvků ze čtyř kapitol knihy. První kapitola *Satana dělá bezectné návrhy* je ze začátku knihy, kapitola *Encyklopedie* z prostřední části a ze závěru knihy jsme vybrali dvě kapitoly – *Velká otupělost* a *Statečný voják*.

4.3.3.1. Podkapitola *Satana dělá bezectné návrhy*

Tato podkapitola je poslední částí třetí kapitoly románu. Název *Satana dělá bezectné návrhy* pochází z překladu z roku 1930, 1958 i 1975. V roce 1935 překladatelé změnili název podkapitoly na *Satan dělá bezectné návrhy* a mužský rod u *Satany* používá i překlad z roku 2016, který se svým názvem odlišuje od předchozích překladů: *Satan činí návrhy dotýkající se cti*.

1924: 114, 1955: 116. 2002: 125-126	1930a: 104	1935: 108	1958a: 101	1975: 97	2016: 85
Dr. Krokowski, der um diese Zeit ohne den Hofrat die Runde machte , sprach dort russisch mit dem unmanierlichen Ehepaar , erkundigte sich, wie es schien, nach dem Befinden des Gatten und ließ sich seine Fiebertabelle zeigen.	Dr. Krokowski, který v tento čas obcházel pacienty , sám, bez dvorního rady, mluvil tam rusky s nezpůsobnými manžely , vyptával se, jak se zdálo, na zdravotní stav muže a dal si ukázat tabulku, kde byly zapsány jeho horečky.	Dr. Krokowski, který v tento čas obcházel pacienty , sám, bez dvorního rady, mluvil tam rusky s nezpůsobnými manžely , vyptával se, jak se zdálo, na zdravotní stav muže a dal si ukázat tabulku, kde byly zapsány teploty.	Doktor Krokowski, který tuto chvíli poznal sám, bez dvorního rady, vizitu , mluvil tam rusky s nevychovanými manžely , vyptával se na mužův zdravotní stav a dal si ukázat tabulku s teplotami.	Doktor Krokowský, který v tuto dobu sám, bez dvorního rady, poznal vizitu , mluvil rusky s nezpůsobnými manžely , vyptával se na mužův zdravotní stav a dával si ukázat znám teplot.	Doktor Krokowski, který touto dobou poznal vizitu sám, bez dvorního rady, hovořil rusky s nevychovanými manželi , nejspíš se vyptával, jak se muž zdravotně vynechází, a dal si ukázat tabulku s teplotou.

(Tab. č. 3, excerpt 1)

Modernizování překladu

Za všechny případy v knize jsme vybrali tuto ukázkou jako příklad modernizování překladu u Slezáka. Dle předpokladu se novější překlady románu *Der Zauberberg* řídí dobovými normami a přizpůsobují tak jednotlivá řešení aktuálním jazykovým a stylistickým pravidlům. Tak například nalezneme v novějších překladech tvar slova *vizita* se z nikoliv se *s*, jak tomu bylo v překladu z roku 1958 a nebo v tabulce č. 6, excerpt 4 rozdílné varianty slov *strnulý/ztrnulý*. Stejně tak v tab. č. 4, excerpt 2 vidíme ve starších překladech minulý čas slovesa muset ve 3. osobě množného čísla jako *musili*, u Slezáka nalezneme pak dle současných norem *museli*.

Ne vždy se ale jedná o dobovou normu, v mnoha případech narážíme na individuální styl překladatele jako u případu tvaru podstatného jména *manžel* v 7. pádu množného čísla, který překladatelé užili jako *manžely*, ale i *manželi*. Druhý zmíněný tvar použil Slezák ve svém překladu, ve všech ostatních překladech nalezneme variantu s *-y*. Dle internetové jazykové příručky i *Pravidel českého pravopisu* jsou možné koncovky podle vzorů *pán* i *muž* bez významového rozlišení.

1924: 116; 1955: 119, 2002: 128	1930a: 106	1935: 110	1958a: 103	1975: 98	2016: 87
In die Zwischenzeit, welche kurz und nichtig war, fiel ein Spaziergang zu jener Bank	Čas mezi těmi dvěma jídly, který byl krátký a nicotný, vyplňovala procházka k la-	Čas mezi těmi dvěma jídly, který byl krátký a nicotný, vyplňovala procházka k la-	Dobu mezi těmi dvěma jídly, kratičkou a nicotnou, vyplnila procházka k oné lavičce na horském svahu	Mezidobí, kratičké a nicotné, vyplnila procházka k oné lavičce na horské stráni vedle potůčku – cesta	Dobu mezitím, krátkou a nevýraznou, strávil procházkou l oné lavičce u horské stěny s potůčkem –

an der Bergwand, beim Wasserrinnsal – der Weg war jetzt dicht belebt von Patienten, so daß die Vettern häufig zu grüßen hatten – und eine neuerliche Liegekur auf dem Balkon, von flüchtigen und gehaltlosen anderthalb Stunden.	viče na horském úbočí u vodopádu – cesta byla hustě oživována pacienty, takže bratraci musili často zdravít – a opětná léčba ležením na balkoně trvajíc půl druhé hodiny, která uběhla takřka letmo. Jeníku Castorpovi bylo při tom prudce zima.	viče na horském úbočí u vodopádu – cesta byla hustě oživována pacienty, takže bratraci musili často zdravít – a opětná léčba ležením na balkoně trvajíc půl druhé hodiny, která uběhla takřka letmo. Jeníka Castorpa při tom prudce mrazilo.	u potůčku – cesta teď byla hustě oživována pacienty, takže bratraci musili často zdravít – a opětná ležená na balkoně, která trvala půl druhé hodiny a uběhla takřka letem. Při leženě Hanse silně mrazilo.	byla teď hustě oživována pacienty, takže bratraci musili často zdravít – a pak zase ležená na balkoně, která trvala půl druhé letmé a bezobsažné hodiny. Při leženě Hanse silně mrazilo.	na cestě bylo značně živo, tolik pacientů, že bratraci musili co chvíli zdravít – a nato znovu ležená na balkoně, půldruhá hodina, nic se nedělo, uběhla jakoby nic. Hanse Castorpa při ní prudce mrazilo.
--	--	--	---	--	--

(Tab. č. 4, excerpt 2)

Výrazová individualizace

K řešení založeném na vlastním idiolektu sáhl překladatel Slezák v případě překladu německého *anderthalb Stunden*, které do češtiny běžně překládáme jako *půl druhé hodiny* nebo *(jedna)hodina a půl*. Slezák zde ale tento výraz adjektivizuje *ležená na balkoně, půldruhá hodina*. Překlady z roku 1930 a 1935 užívají *trvajíc půl druhé hodiny*, novější překlad pak používá *trvala půl druhé hodiny* a překlad z roku 1975 tento časový údaj zakomponoval do rozvíjení několikanásobného přívlastku *trvala půl druhé letmé a bezobsažné hodiny*.

1924:119; 1955: 122, 2002: 131-132	1930a: 109	1935: 113	1958a: 106	1975: 101	2016: 89
„Kurzweilig und langweilig, wie Sie nun wollen“, erwiderte Hans Castorp. „Das ist zuweilen schwer zu unterscheiden, wissen Sie. Ich habe nicht durchaus nicht gelangweilt, -. dazu ist es doch ein allzu munterer Betrieb bei Ihnen hier oben. ... älter und klüger geworden wäre, so kommt es mir vor.“	„Zábavný i nudný, jak chcete,“ odpověděl Jeník Castorp. „Víte, to se dá těžko odlišit. Rozhodně jsem se nenudil – na to panuje tady u vás nahoře příliš čilý provoz. Člověk vidí a slyší tolik nového a podivuhodného ... A na druhé straně se mi zase zdá, jako bych tady byl už delší čas, ne pouhý den – jako bych tu byl už zestárl a zmoudřel.“	„Zábavný i nudný, jak chcete,“ odpověděl Jeník Castorp. „Víte, to se dá těžko odlišit. Rozhodně jsem se nenudil – na to panuje tady u vás nahoře příliš čilý provoz. Člověk vidí a slyší tolik nového a podivuhodného ... A na druhé straně se mi zase zdá, jako bych tady byl už delší čas, ne pouhý den – jako bych tu byl už zestárl a zmoudřel.“	„Zábavný i nudný, jak chcete,“ odtušil Hans Castorp. „Víte – to lze někdy těžko rozlišit. Rozhodně jsem se nenudil – na to u vás panuje příliš čilý provoz. Člověk vidí a slyší tolik nového a podivného... Ale na druhé straně mám zase pocit, jako bych zde byl už mnohem déle, nejen pouhý den – jako bych tu byl už zestárl a zmoudřel.“	„Zábavný i nudný, jak chcete,“ odtušil Hans Castorp. „Někdy se to dá těžko rozlišit. Rozhodně jsem se nenudil – na to u vás nahoře panuje příliš čilý provoz. Člověk vidí a slyší tolik nového a podivného... A přece mám zas na druhé straně pocit, že tu jsem už mnohem déle, nejen pouhý den, už jsem tu zestárl a zmoudřel.“	„Kratochvilný i nudně zdlouhavý, jak chcete,“ odpověděl Hans Castorp. „Víte, občas je to těžké odlišit. Určitě jsem se vůbec nenudil – na to je provoz tady u vás tady nahoře živý ažaž. Člověk tu slyší a vidí tolik nového a podivuhodného... Ale z druhé strany mi zas připadá, jako bych tady nebyl jen jeden den, ale už delší dobu, přímo

					jako bych byl najednou starší a moudřejší, to je alespoň můj pocit.
--	--	--	--	--	--

(Tab. č. 5, excerpt 3)

Výrazové oslabování

Německý originál nabízí slovní hříčku v podobě *kurzweilig und langweilig*, kde si pohrává s protikladem slov *krátký a dlouhý*. Do češtiny byly tyto dva výrazy přeloženy čtyřikrát jako *zábavný i nudný*, což přesně vyjadřuje překlad těchto dvou výrazů, ale ochuzuje překlad o jedinečné spojení podobně znějících slov. Pouze Slezák se pokusil přenést ji alespoň částečně a použil opozita *krátký a dlouhý* ve spojení *kratochvilný a nudně zdlouhavý*.

Výrazová ztráta

Ve všech čtyřech starších překladech chybí dovětek *so kommt es mir vor*, který jediný Slezák překládá jako *to je alespoň můj pocit*. Nejedná se zde o nijak výraznou ztrátu, protože autor ten samý výrok jen v jiném znění již jednou ve větě používá. Tuto informaci chtěl zřejmě pouze pro zdůraznění zopakovat. Ve všech originálech se tato věta nachází, ztráta zde není způsobena rozdílností verzí, ale dle všeho vědomým rozhodnutím překladatele, případně redaktora.

1924: 120, 1955: 124, 2002: 133	1930a: 110	1935: 114-115	1958a: 107	1975: 102	2016: 90
Settembrini sah ihn an. Er schien nicht zugehört zu haben. Wieder hatten seine Augen „sich festgesehen“, waren in eine fixe und blinde Einstellung geraten, und wie heute morgen, sagte er je dreimal „so, so, so“ und „sieh, sieh, sieh“ – spöttisch-nachdenklich und mit scharfem S-Laut. [...] Da der Aufenthalt Ihnen nicht zuträglich zu sein scheint, da Sie sich körperlich und, wenn mich nicht	Settembrini na něho pohlédl. Zdálo se, že neposlouchal. Jeho oči zase přilnuly k jedinému bodu, nabyly fixního a ztrnulého postavení, takže šilhaly, a zrovna jako ráno, řekl i teď „tak, tak, tak“ a „hled’me, hled’me“ – výsměšně a přemítavě ostře vyrazuje první hlásku. [...] Protože vám, jak se zdá, zdejší pobyt nesvědčí, poněvadž se tady	Settembrini na něho pohlédl. Zdálo se, že neposlouchal. Jeho oči zase přilnuly k jedinému bodu, nabyly fixního a ztrnulého postavení, takže šilhaly, a zrovna jako ráno, řekl i teď „tak, tak, tak“ a „hled’me, hled’me“ – výsměšně a přemítavě ostře vyrazuje první hlásku. [...] Protože vám, jak se zdá, zdejší pobyt nesvědčí, poněvadž se tady	Settembrini na něho pohlédl. Zdálo se, že neposlouchá. Jeho oči se opět zahleděly v jeden bod a ztrnulý; a zrovna jako ráno, řekl i teď třikrát „tak, tak, tak“ a „hled’me, hled’me“ – výsměšně a přemítavě ostře vyrazuje první hlásku. [...] Ježto vám podle všech známek zdejší pobyt nesvědčí, jelikož nejde ani vašemu tělu, ani, jak se	Settembrini na něho pohlédl. Zdálo se, že neposlouchal. Jeho oči se upjaly znova na jeden bod a strnulý; stejně jako ráno i teď řekl třikrát „tak, tak, tak“ a „hled’me, hled’me, hled’me“ – výsměšně a přemítavě a s ostře vyrazující první hláskou. [...] Jelikož vám podle všech známek zdejší pobyt nesvědčí, jelikož nejde k duhu ani vašemu tělu, ani,	Settembrini se na něho díval. Vypadalo to, že neposlouchá. Jeho oči se opět „kamsi upřely“ a hleděly nehnuté a slepě, a jako dnes ráno pronesl třikrát „zajisté, zajisté, zajisté“ a „vizme, vizme, vizme“ – ironicky a hloubavě a hlásku z opět vyslovoval nápadně ostře. [...] Protože vám zdejší pobyt zjevně nesvědčí, neboť se tělesně a neklamu-li se, ani

alles täuscht, auch seelisch nicht wohl bei uns befinden, - wie wäre es denn da, wenn Sie darauf verzichteten, hier älter zu werden, kurz, wenn Sie noch heute nacht wieder aufpacken und sich morgen mit den fahrplanmäßigen Schnellzügen auf- und davon-machen? “	nedaří ani vašemu tělu, ani, jak se zdá, vaší duši— co myslíte, nebylo by lépe, kdybyste se vzdal úmyslu tady zestárnouti, zkrátka, kdybyste dnes ještě sbalil své věci a zítra rychlíkem odjel? “	nedaří ani vašemu tělu, ani, jak se zdá vaší duši – co myslíte, nebylo by lépe, kdybyste se vzdal úmyslu tady zestárnouti, zkrátka, kdybyste dnes ještě sbalil své věci a zítra rychlíkem odjel? “	mi zdá, vaší duši k duhu – nebylo by dobře, kdybyste se vzdal úmyslu, že tady zestárnete, zkrátka, kdybyste ještě dnes sbalil kufř a zítřejším pravidelným rychlíkem odjel? “	jak se mi zdá, vaší duši – nebylo by dobře, kdybyste se zřekl úmyslu zde zestárnout, zkrátka, nebylo by lepší, kdybyste ještě dnes zase sbalil kufry a zítřejším pravidelným rychlíkem odejel? “	duševně necítíte u nás dobře, co byste říkal tomu, kdybyste se vyhlídky stárnout tady zřekl, prostě kdybyste se ještě dnes sbalil a zítra odtud vypadl a bez okolků zmizel nějakým pravidelným rychlíkem? “
--	---	---	--	---	--

(Tab. č. 6, excerpt 4)

Výrazová individualizace

Výrazovou individualizace nalezneme v pasáži *hatten seine Augen „sich festgesehen“, waren in eine fixe und blinde Einstellung geraten*, ve které se čeští překladatelé neshodují. Tak například první překlad zní: *Jeho oči zase přilnuly k jedinému bodu, nabyly fixního a ztrnulého postavení*, překladatelé z let 1958 a 1975 píší *Jeho oči se opět zahleděly v jeden bod a ztrnulý/strnulý* a překlad z roku 2016 řeší tento překlad jako *Jeho oči se opět „kamsi upřely“ a hleděly nehnutě a slepě*. Slovník Duden u tohoto slovesa uvádí *auf etwas sehen und längere Zeit den Blick nicht davon lösen können*, tedy hledět na něco delší dobu a nemoci z toho spustit oči. Pro německé sloveso *sich festsehen* nenalezneme v německo-českých slovnících český ekvivalent, překladatelé si zde tedy museli vystačit s vlastním idiolektem. Starší překlady pracují se spojením *jeden bod*, které ale adekvátněji překládá Slezák pregnantnějším spojením *kamsi upřely*. Navíc německé sloveso umístil autor do uvozovek, stejně jako později Slezák ve svém překladu. Komentář k rozdílnosti užití *s/z* ve slově *strnulý/ztrnulý* viz níže.

Výrazová nivelizace

Stejně jako v předchozím případě i zde všechny starší překlady používají stejná řešení. Německé „so, so, so“ und „sieh, sieh, sieh“ překládají jako „tak, tak, tak“ a „hled'me, hled'me, hled'me“, což opět zcela odpovídá přesnému českému překladu. Thomas Mann v originále ale záměrně volil slova, která začínají na *s* a v textu autor uvádí, že je řečník vyslovuje s ostrým *s*. České *tak* ani *hled'me* ostře vyslovené *s* ale nezachovávají. Zde si se situací opět nejlépe poradil Slezákův překlad, který hlásku *s* nahradil hláskou *z* a píše „*zajisté, zajisté, zajisté*“ a „*vizme, vizme, vizme*“, jež sice není tak pregnantní svou krátkostí jako předchozí překlady, ale neochu-

zuje čtenáře o fonetickou zvláštnost týkající se Settembriniho výslovnosti. Jelikož se starším překladům nepodařilo zachovat onu fonetickou hříčku, kompenzují své řešení alespoň větou *ostře vyráží první hlásku* a dochází zde tedy ke stylistické nivelizaci.

Modernizování překladu

Modernizován byl pravopis ve slově *ztrnulý*. V *Pravidlech českého pravopisu* najdeme pouze tvar *strnulý*, jak uvádí překlad z roku 1975, Slovník spisovného jazyka českého připouští obě varianty *strnulý* (dř. ps. též *ztrnulý*), (výraz *ztrnulý* užívají překlady z let 1930, 1936 a 1958).

Pro německý výraz *da* (protože, jelikož, poněvadž) užívají nejstarší dva překlady slovo *poněvadž*, které je dle *Slovníku současné češtiny* příznakově knižní. V mladších překladech nalezneme synonyma *neboť* nebo *jelikož*. Ve všech uvedených případech jsme svědky typického modernizování překladu a přizpůsobení se tak dobovým normám jazyka.

Výrazové zesilňování

Velice rozdílný je překlad poslední části věty v uvedené ukázce. Zatímco v překladech Fučíkové a Levitových vybízí Settembrini Castorpa aby *odejel*, Slezákův překlad používá výrazu *vypadl*. Překlad německého *sich aufmachen* znamená *vydat se* nebo *vyrazit* (Lingea 2014: 70), výrazu *sich davonmachen* zní *zmizet* či *vypařit se*, *tajně odejít* (ibid: 157) ani jeden z překladů tedy přesně nepřenáší stejnou míru expresivity do českého jazyka. U starších překladů by se mohlo jednat o oslabení výrazu, naopak u překladu nejnovějšího se jedná o výrazové zesilňování. Slezák dosazuje expresivitu a umocňuje výraz ještě spojením *a bez okolků zmizel*, takže dochází k přeinterpretování originálu a zesilňuje tak subjektivním způsobem použité výrazové prostředky.

1924:121, 1955: 124 2002: 137	1930a: 113	1935: 118	1958a: 110	1975: 105	2016: 93
Er murmelte etwas Ungeordnetes, des Inhalts, wenn auch August sei , so sei es doch eine Schande, daß nicht geheizt werde, denn nicht auf den Monatsnamen, komme es an, den man eben	Zašeptal několik nejasných, zmatených slov, jejichž obsah byl asi ten, že je to ostuda, když se netopí – i kdyby byl desetkrát srpen , protože nezáleží na jménu měsíce, který právě píšeme, nýbrž na počasí a na	Zašeptal několik nejasných, zmatených slov, jejichž obsah byl asi ten, že je to ostuda, když se netopí – i kdyby byl desetkrát srpen , protože nezáleží na jménu měsíce, který právě píšeme, nýbrž na počasí a na	Zamumlal něco nesrozumitelného, asi tolik, že je to ostuda, že se netopí – ať si je třeba desetkrát srpen ; nezáleží přece na jménu měsíce, který právě píšeme, nýbrž na počasí a na teplotě, a ta je taková, že	Zamumlal něco nesrozumitelného, jako že je to ostuda, že se netopí – kdyby byl desetkrát srpen , nezáleží přece na jménu měsíce, který právě píšeme, ale na počasí a teplotě, a teplota je taková,	Mumlal cosi nesrozumitelného, přibližně jaká je to ostuda netopit, byť je teprve srpen – přece nezáleží na tom, jaký je zrovna měsíc, ale na panující teplotě, a ta je taková, že je mu zima jako psůvi.

schreibe, sondern auf die herrschende Temperatur, und die sei so, daß ihn friere wie einen Hund.	temperatuře, a ta je taková, že je mu zima jak psovi.	temperatuře, a ta je taková, že je mu zima jako psovi.	jeho zebe jako psa.	že ho zebe jako psa.	
--	---	--	---------------------	----------------------	--

(Tab. č. 7, excerpt 5)

Výrazové oslabování

Překlad německého výrazu *murmeln* zní (za)mumlat (Lingea 2014: 478), nikoliv zašeptat, jak se dočteme v překladu z roku 1930 a jeho reedici z roku 1935. V prvních dvou vydáních se tedy překladatelé dopustili výrazového oslabení. Oba použité výrazy (*zamumlat* i *zašeptat*) znamenají pronést tiše, ale *zamumlat* konotuje skutečnost, že je řeč nesrozumitelná. Překlady z let 1958 a 1975 uvádí dokonavou formu slovesa *mumlat*, Slezák nedokonavou.

Výrazová individualizace

K výrazové individualizaci došlo již v prvním překladu z roku 1930, kde překladatelé německé *wenn auch August sei* převádí jako *i kdyby byl desetkrát srpen*, pozdější překlady tuto verzi přebírají. Přesné a odpovídající řešení nabízí Slezákův překlad, který uvádí *byť je teprve srpen*. Obě verze překladu jsou ale adekvátními řešeními.

1924: 124, 1955: 127, 2002: 137	1930a: 114	1935: 118	1958a: 110	1975: 105	2016: 93
Mechanisch und ohne den rechten Bedacht erledigte er die kleinen Handgriffe und kulturellen Pflichten der Nachttoilette, [...]	Mechanicky a bez pravé rozvahy konal kulturní povinnosti večerní toalety , [...]	Mechanicky a bez pravé rozvahy konal kulturní povinnosti večerní toalety , [...]	Mechanicky a bez pravé rozvahy vykonal některé malé úkony , [...]	Mechanicky a bez rozmyslu vykonal některé malé úkony , [...]	Mechanicky, aniž na ně pořádně myslel, vykonal drobné úkony závažných civilizačních návyků spojených s přípravou na noc , [...]

(Tab. č. 8, excerpt 6)

Výrazová ztráta

Velmi obtížně převeditelný výrok německého originálu *die kleinen Handgriffe und kulturellen Pflichten der Nachttoilette* ani jeden z překladatelů nepřevodl naprosto přesně. U všech překladů z minulého století došlo k výrazové ztrátě, přičemž je tato ještě výraznější u překladu z roku 1958 a jeho reedici z roku 1975. Ty zachovávají pouze první část spojení – *některé malé*

úkony, překlad nejstarší naopak překládá druhou část spojení – *kulturní povinnosti večerní toalety* – která je v tomto spojení významnější, výrazová ztráta zde tedy není tak velká. Jediný Slezák překládá tuto část věty celou (*vykonal drobné úkony závazných civilizačních návyků spojených s přípravou na noc*) a zachovává její stylistiku.

1924: 125 1955: 129 2002: 138	1930a: 115	1935: 119	1958: 111	1975: 106	2016: 94
„Hans Castorp verstand und durchschaute, was es bedeutete, verstand und durchschaute es auf eine so neue, eingehende und intime Art, daß der Rohrklopfer da draußen seine Schläge sowohl der Schnelligkeit wie der Stärke nach verdoppelte und beinahe die Klänge des Abendständchens in „Platz“ über-täubte – denn es war wieder Konzert in jenem Hotel dort unten; [...].	Jeník Castorp porozuměl a prohléhl, co to znamená, porozuměl tomu a prohléhl to způsobem tak novým, hlubokým a intimním, že plácačka tam venku rázem zdvojnásobila své údery co do rychlosti i síly a takřka přehlušila táhlé zvuky večerního zastaveníčka v „ Lázních “ – v témže lázeňském hotelu byl patrně každého večera koncert.	Jeník Castorp porozuměl a prohléhl, co to znamená, porozuměl tomu a prohléhl to způsobem tak novým, hlubokým a intimním, že plácačka venku rázem zdvojnásobila své údery co do rychlosti i síly a takřka přehlušila táhlé zvuky večerního zastaveníčka v „ Lázních “ – v témže lázeňském hotelu byl patrně každého večera koncert.	Hans Castorp porozuměl a prohlédl, co to znamená, porozuměl tomu a prohlédl to způsobem tak novým, hlubokým a intimním, že plácačka venku rázem zdvojnásobila své údery co do rychlosti a síly a skoro přehlušila zvuky večerního zastaveníčka z Lázní – kde byl patrně v témž lázeňském hotelu opět koncert; [...].	Hans Castorp pochopil a prokoukl, co to znamená, pochopil a prokoukl to způsobem tak novým, důkladným a důvěrným, že plácačka venku rázem dvojnásobně zrychlila a zesílila své údery a takřka přehlušila zvuky večerního zastaveníčka z lázní – kde se zase koncertovalo, patrně v témž hotelu jako včera; [...].	Hans Castorp pochopil a nahlédl, co to znamená, chápal to a nahlížel na to tak nově, do hloubky a vroucně, že ta plácačka tam venku zdvojnásobila své údery i jejich rychlost a malém přehlušila i zvuky večerního dostaveníčka z Davosu – neboť v onom hotelu dole byl opět koncert; [...].

(Tab. č. 9, excerpt 7)

Výrazová typizace

Při srovnávání českých překladů by se na první pohled mohlo zdát, že se zde jedná o klasický případ výrazové nivelizace. Ve všech starších překladech se uvádí obecný výraz v „*Lázních*“, přičemž tři nejstarší překlady používají velké písmeno, překlad z roku 1975 pak malé v *lázních*. Nejnovější Slezákův překlad ale používá zcela jedinečný a konkrétní výraz, a to název města *dostaveníčka z Davosu*. Při srovnání s německými originály však zjistíme, že ani tam se konkrétní označení města nevyskytuje a autor použil označení *Abständchens in „Platz“*. Thomas Mann skutečně situoval děj románu do lázeňského horského města Davos, ovšem konkrétně

toto místo nezmiňuje. Slezák se zde tedy pokusil konkretizovat pojem *lázne* nahrazením jménem města *Davos*. Otázkou je, jaký význam v této větě tato konkretizace má. Čtenáři je místo známé z předchozích stránek románu a bylo by zde tedy vhodné zachovat obecný pojem *lázne*. Zajímavé ovšem je, jak se postupem času výrazy „zobecnňovaly“. V prvním překladu ho najdeme ještě s uvozovkami a velkým písmenem, v dalších překladech pak mizí jak uvozovky, tak velké písmeno a stává se z něj výraz zcela obecný. Slezák se pravděpodobně pokusil přiblížit čtenáři atmosféru románu tím, že zmínil toto švýcarské městečko.

Jednotlivá vydání se navíc liší i překladem výrazu *Abständchens*, které starší překlady řeší jako *zastaveníčko* a proti nim Slezák uvádí *dostaveníčko*. Tyto dva výrazy mají také zcela rozdílné konotace.

4.3.3.2. Podkapitola *Encyklopedie*

Podkapitola *Encyklopedie* (v originále *Enzyklopädie*) je pátá podkapitola páté kapitoly. Vzhledem k jednoznačnosti ekvivalence mezi německým a českým názvem kapitoly zde nenalezneme žádné rozdíly.

1924: 325; 1955: 337, 2002: 359	1930a: 298	1935: 309	1958a: 283	1975: 269	2016: 240
Ein Blinder hätte bemerken müssen, wie es um ihn stand: er selbst tat nichts, um es geheimzuhalten, eine gewisse Hochherzigkeit und noble Einfalt hinderte ihn einfach, aus seinem Herzen eine Mördergrube zu machen , worin er sich immerhin – und vorteilhaft, wenn man will – von dem dünnhaarigen Verliebten aus Mannheim und seinem schleichenden Wesen unterschied.	Slepý by si byl musil všimnout, jak to s ním stojí: on sám neučinil nic, aby zakryl svůj stav, jistá velkomyslnost a noblesní prostota mu bránilo, aby ze svého srdce neudělal jámu vrahovu , čímž se zřejmě lišil – a to chceme-li, výhodně lišil – od řídkovlasého zamilovance z Mannheimu a od jeho plíživé osobnosti.	Slepý by si byl musil všimnout, jak to s ním stojí: on sám neučinil nic, aby zatajil svůj stav, jistá velkomyslnost a noblesní prostota mu bránilo, aby ze svého srdce neudělal jámu vrahovu , čímž se zřejmě lišil – a to chceme-li, výhodně lišil – od řídkovlasého zamilovance z Mannheimu a od jeho plíživé osobnosti.	Slepému by neušlo, co s ním je: sám se nijak nesnažil, aby svůj stav tajil, jistá velkodušnost a noblesní prostota mu jednoduše bránilo učinit ze svého srdce úkryt vraha , čímž se, buď jak buď lišil – a výhodně, chcete-li – od zamilovaného mannheimského muže s řídkými vlasy i jeho plíživé osobnosti.	Slepému by bylo neušlo, co s ním je: sám se jinak nesnažil utajit svůj stav, jistá šlechtnost a noblesní prostoduchost mu bránilo udělat se svého srdce peleš vrahů , čímž se buď jak buď lišil – a výhodně, chcete-li – od zamilovaného muže z Mannheimu s řídkými vlasy a od jeho tichošlápské osoby.	Ani slepému by neušlo, co s ním je: a sám nečinil nic, aby to skrýval jistá velkodušnost, šlechtnost a nestrojenost mu prostě zabráňovaly, aby záležitosti svého srdce tajil , v čemž ostatně a řekněme i ve svůj prospěch – lišil od onoho řídkovlasého milovníka z Mannheimu a jeho plíživého počínání.

(Tab. č. 10, excerpt 8)

Explicování v překladu

Pojem *Hochherzigkeit* najdeme v českých překladech v několika verzích – *velkomyslnost*, *velkodušnost*, *šlechtnost*. Jediný Slezák používá k překladu části věty *eine gewisse Hochherzigkeit* dva synonymní výrazy *jistá velkodušnost*, *šlechtnost*. Dochází zde k explicování překladu, kdy je jednoslovný výraz nahrazen dvěma stejnými synonymy, pravděpodobně za účelem vysvětlení a přiblížení čtenáři. Druhou část tohoto spojení – *noble Einfalt* – překládají autoři překladů jako *noblesní prostota*, *noblesní prostoduchost* nebo *nestrojenost*. Český překlad výrazu *Einfalt* je nejbližší slovu *prostoduchost* (Lingea 2014: 194), za nejlepší řešení tedy můžeme označit překlad z roku 1975.

Výrazová nivelizace

K výrazové nivelizaci došlo ve Slezákově překladu, kdy německou větu *aus seinem Herzen eine Mördergrube zu machen* přeložil jako *aby záležitosti svého srdce tajil*. Předchozí překlady přitom pracují s výrazem *Mördergrube* a překládají ho jako *jámu vrahovu*; *úkryt vraha* či dokonce *peleš vrahů*. Slezák tedy charakteristické rysy originálu nivelizuje a zjednodušuje výrazové vlastnosti předlohy. Nicméně originální text více přibližuje dnešnímu čtenáři a přizpůsobuje ho dnešní normě, a tak zde můžeme hovořit o **modernizování překladu**.

1924: 328, 1955: 340, 2002: 362	1930a: 300-301	1935: 312	1958: 285-286	1975: 271	2016: 242
Immerhin konnte Joachim ihn eines Abends während der Salongeselligkeit betreffen, wie er mit Hermine Kleefeld, ihren beiden Tischherren Gänser und Rasmussen und viertens dem Jungen mit dem Einglas und dem Fingernagel zusammenstand und mit Augen, die ihren übernormalen Glanz nicht verleugneten, [...].	Jisto je, že ho Joachim jednoho večera zastihl, jak stál s Hermínou Kleefeldovou, Gänserem a Rasmusenem a ještě s několika lidmi v hloučku a s očima, které nezapřely svůj nenormální svit a žár, [...].	Jisto je, že ho Jáchym jednoho večera zastihl, jak stál s Hermínou Kleefeldovou, Gänserem a Rasmusenem a ještě několika lidmi v hloučku a s očima, které nezapřely svůj nenormální svit a žár, [...].	Jisto je, že Joachim ho jednou večer zastihl při společenské hodině , jak stojí v hloučku s Hermínou Kleefeldovou, oběma jejími spolustolovníky, Gänserem a Rasmusenem a s hochem s monoklem a nehtem , s očima, jež nejsou s to zapřít svůj nenormální lesk, [...].	Jisto je, že ho Joachim jednou večer v hodině společenské zábavy zastihl, jak stojí v hloučku s Hermínou Kleefeldovou, oběma jejími soustolovníky, Gänserem a Rasmusenem a mláďencem s monoklem a dlouhým nehtem , a s očima, které nebyly s to zapřít svůj nepřirozený lesk, [...].	Ale i tak ho jednou večer při společenské zábavě Joachim zastihl, jak stojí spolu s Kleefeldovou, jejími dvěma spustolovníky Gänserem a Rasmusenem a do čtveřice je doplňuje ten mladík s monoklem a dlouhým nehtem , a jak s očima, jež nedokázaly zapřít nenormální lesk, [...].

(Tab. č. 11, excerpt 9)

Výrazová ztráta

První překlad a jeho reedice ochuzují čtenáře o výraz *Salongeselligkeit*, překladatelé ho zcela vynechávají a nenahrazují ho ani později ve větě. Až překlad z roku 1958 ho zakomponoval jako *při společenské hodině*, v jeho mladší reedici nalezneme *v hodině společenské zábavy* a nejnovější překlad uvádí *při společenské zábavě*. Výraz *Salongeselligkeit* skutečně nejlépe vystihuje poslední uvedené řešení, protože předchozí dvě řešení obě udávají výraz *v hodině*.

Výrazová ztráta nastala i o pár slov dále, kde první dva překlady vynechávají popis osoby, která stála s Hansem Castorpem v hloučku a převádí pouze obecné *a ještě s několika lidmi v hloučku*. Toto překladatelské řešení můžeme rovněž považovat za výrazové oslabování zeslabením funkčních vlastností originálu. Další překlady už německé *viertens dem Jungen mit dem Einglas und dem Fingernagel* ponechávají tak, jako uvádí originál a řeší jej takto: *s hochem s monoklem a nehtem* nebo *mládencem s monoklem a dlouhým nehtem*. Jen Slezákův překlad přesně převádí všechny části věty a nezanedbává ani *viertens*, které ostatní překlady zamlčely: *do čtveřice je doplňuje ten mladík s monoklem a dlouhým nehtem*. Slezákův překlad můžeme v tomto případě považovat za nejpresnější.

1924: 332, 1955: 344, 2002:366	1930a: 304	1935: 315-316	1958a: 289	1975: 274	2016: 245
„Nein. Oh, Sie bevorzugen östliche Vergleiche. Sehr begreiflich. Asien verschlingt uns. Wohin man blickt: tatarische Gesichter.“ Und Herr Settembrini wandte diskret den Kopf über die Schulter. „Dschingis-Khan“, sagte er, „Steppenwolfslichter, Schnee und Schnaps, Knute, Schlüsselsburg und Christentum.	„To ne. Oh, dáváte přednost přirovnáním z východu. Asie nás pohlcuje. Kam se člověk podívá, všude tatarské tváře.“ A pan Settembrini obrátil (<i>chybí L</i>) diskrétně hlavu přes rameno. „Džingischán,“ řekl, „lačné oči stepích vlků, lůh a kořalka, knuta, žaláře a křesťanství.	„To ne. Oh, dáváte přednost přirovnáním z východu. Asie nás pohlcuje. Kam se člověk podívá, všude tatarské tváře.“ A pan Settembrini obrátil diskrétně hlavu přes rameno. „Džingischán,“ řekl, „lačné oči stepích vlků, lůh a kořalka, knuta, žaláře a křesťanství.	„To ne. Oh, dáváte přednost východním přirovnáním. To je pochopitelné. Asie nás pohlcuje. Kam se podíváš, - všude tatarské tváře.“ A pan Settembrini se diskrétně ohlédl přes rameno. „Džingischán,“ pokračoval, „oči stepních vlků, snůh a kořalka, knuta, Schlüsselsburg a křesťanství.	„To ne. Ó, dáváte přednost východnímu přirovnání. To je pochopitelné. Asie nás pohlcuje. Kam se podíváš – tatarské tváře.“ A pan Settembrini se diskrétně ohlédl přes rameno. „Džingischán,“ pokračoval, „oči stepních vlků, snůh a vodka, knuta, Schlüsselsburg a křesťanství.	„To ne. Ó, vy používáte přirovnání z Východu. Velmi pochopitelné, Asie nás pohlcuje. Kam se člověk podívá, tatarské tváře.“ A pan Settembrini diskrétně odvrátil hlavu přes rameno. „Džingischán,“ řekl, „oči stepních vlků, snůh a kořalka, důtky, pevnost Schlüsselsburg a křesťanství.

(Tab. č. 12, excerpt 10)

Výrazová ztráta

K výrazové ztrátě došlo v prvních dvou vydáních i v tomto případě, kde překladatelé vynechali větu *Sehr begreiflich*, kterou pozdější překlady překládají jako *To je pochopitelné* nebo *Velmi pochopitelné*. Ke ztrátě zde došlo pravděpodobně přehlédnutím a chybou překladatele, úmyslné vynechání zde není odůvodněné, protože se jedná o výraz, jenž má odpovídající ekvivalent v českém jazyce.

Neadekvátní překlad

K pozoruhodným posunům došlo v poslední části vybraného úseku. Výčet charakteristik se liší hned ve dvou případech. Nejprve jde o překlad prvního slova *Schnee*, které překladatelé vydání z let 1030 a 1935 převedli jako *lích*, obsahově sice koresponduje s dalším pojmem *Schnaps*, tedy kořalka, ale nevysvětlitelně nahrazuje pojem *sníh*. Fonetická podobnost slov *sníh* a *lích* je jediným možným vysvětlením této záměny.

K dalšímu posunu došlo u překladu slova *Knute* (*knuta*, *karabáč*) (Lingea 2014: 400). Všechny překlady se drží českého výrazu *knuta*, jen Slezákův překlad převádí slovo jako *důtky*. Slovník uvádí u překladu z němčiny pouze výrazy *knuta* a *karabáč*, v opačném směru ale překlad slova *důtky* nalezneme i jako *die Knute* (ibid: 897). Přesnější výraz ale představují starší překlady, *knuta* je mučící nástroj, tlustý kožený bič, který byl používán od středověku v Rusku, kdežto *důtky* znamenají víceraenný bič bez specifikace místa, kde se používal. Slezák se zde pokusil o přiblížení se dnešnímu úzu, ztrácí se však obraz Ruska z úst jedné z postav.

Vnitřní vysvětlivka

Ve stejném úseku Slezákova překladu najdeme překladatelský postup v podobě vnitřních vysvětlivek, překlad názvu známého vězení *Schlüsselburg*. Překlady z let 1958 a 1975 ponechávají samotný název tak, jak je uveden ve výchozím textu, Slezák před název přidává vysvětlující výraz *pevnost Schlüsselburg*.

1924: 338, 1955: 350, 2002: 373	1930a: 310	1935: 321-322	1958a: 294	1975: 279	2016: 249-250
Der „Bund zur Organisierung des Fort- schritts“, einge- denk der Wahr- heit, daß seine Aufgabe darin besteht, das	Svaz pro „orga- nisaci po- kroku“, jsa dále pamětliv svého úkolu, který zá- leží ve snaze dāti lidstvu štěstí, jinými	Svaz pro „orga- nisaci po- kroku“, jsa dále pamětliv svého úkolu, který zá- leží ve snaze dāti lidstvu štěstí, jinými	Svaz pro „orga- nisaci po- kroku“, pamět- liv pravdy, že jeho úkolem je přivodit lidstvu štěstí, jinými slovy: účelnou	Svaz pro orga- nizaci pokroku, pamětliv pravdy, že jeho úkolem je při- vést lidstvo ke štěstí, jinými slovy, účelnou	„Svaz pro orga- nizování po- kroku, (<i>sic!</i>) vědom si sku- tečnosti, že jeho úloha tkví v tom, aby při- váděl lidstvo ke

Glück der Menschheit herbeizuführen, mit anderen Worten: das menschliche Leiden durch zweckvolle soziale Arbeit zu bekämpfen und am Ende völlig auzumerzen, [...].	slovy: překoná-vati lidské utrpení účelnou sociální prací a nakonec je zcela vymýtit [...].	slovy: překoná-vati lidské utrpení účelnou sociální prací a nakonec je zcela vymýtit [...].	sociální práci potírat a posléze nadobro vymýtit utrpení [...].	sociální práci potírat a posléze nadobro vymýtit utrpení [...].	šťěstí, jinými slovy: aby bojoval proti lidskému utrpení a nakonec je zcela vymýtil [...].
---	--	--	--	--	---

(Tab. č. 13, excerpt 11)

Výrazová ztráta

V originálním textu najdeme větu *das menschliche Leiden durch zweckvolle soziale Arbeit zu bekämpfen und am Ende völlig auzumerzen*, kterou Slezák překládá *aby bojoval proti lidskému utrpení a nakonec je zcela vymýtil*, v překladu se ovšem ztrácí výraz *zweckvolle soziale Arbeit*, tedy *účelná sociální práce*. Starší překlady (1930, 1935, 1958 i 1975) se zde shodují a toto spojení překládají, nabízejí pouze různé varianty překladu *bekämpfen* tedy *překonávají* nebo *potírají*.

1924: 340, 1955: 352, 2002: 375	1930a: 312	1935: 324	1958a: 296	1975: 281	2016: 251
Halten Sie auf sich! Seien Sie stolz und verlieren Sie sich nicht an das Fremde! Meiden Sie diesen Sumpf , dies Eiland der Kirke, auf dem ungestraft zu hausen Sie nicht Odysseus genug sind.	Dbejte na sebe! Buďte hrdý a neztrácejte svou osobnost v lásce k cizím! Vyhněte se tomuto močálu, tomuto bahniku , tomuto ostrovu Kirčinu, na němž nemůžete beztrestně přebývat, poněvadž nejste dosti Odysseem!	Dbejte na sebe! Buďte hrdý a neztrácejte svou osobnost v lásce k cizím! Vyhněte se tomuto močálu, tomuto bahniku , tomuto ostrovu Kirčinu, na němž nemůžete beztrestně přebývat, poněvadž nejste dosti Odysseem!	Dbejte na sebe! Buďte hrdý, nezahazujte se pro něco cizího! Straňte se toho bahníka , toho ostrova Kirčina, vy nejste dost Odysseem, abyste na něm směl beztrestně přebývat!	Dbejte na sebe! Buďte hrdý, nezahazujte se pro něco cizího! Straňte se toho bahníka , toho ostrova Kirčina, vy nejste natolik Odysseem, abyste na něm směl beztrestně přebývat!	Dbejte na sebe! Mějte hrdost a nevydávejte se všanc tomu, co je cizí! Chraňte se toho bahniště , toho ostrova Kirké, pobyt na něm se pro vás neobejde bez trestu, na to nejste s dostatek (<i>sic!</i>) Osydeem.

(Tab. č. 14, excerpt 12)

Výrazová individualizace

V této pasáži se překladatelé knih z let 1930 a 1935 dopustili výrazové individualizace ve větě *verlieren Sie sich nicht an das Fremde!* Kde výraz *Fremde*, tedy *cizí* překládají jako *v lásce k cizím*. Slovo *láska* je zde zesílením výrazu originálu, který překladatelé vybrali na základě vlastního idiolektu. Jiným způsobem překládá toto spojení Slezák: *nevydávejte se všanc tomu*,

co je cizí! Německý výraz *das Fremde* je zde adekvátně přeložený jako *cizí*, navíc překládá *verlieren Sie sich* jako *nevydávajte se všanc*, dochází zde k posunu na výrazové rovině.

Výrazové zesilňování

Fučíková použila v následující pasáži dva synonymní výrazy, které postavila vedle sebe a tím zesílila výpověď originálu. Německé *Meiden Sie diesen Sumpf* přeložila jako *Vyhněte se tomuto močálu, tomuto bahnisku*. Slovník Lingea uvádí u slova *Sumpf* synonyma *bažina, močál, bahno* (Lingea 2014: 650). Klást tyto dva výrazy vedle sebe je tedy nadbytečné. Ostatní překlady pak používají ještě jiné synonymní výrazy, než které uvádí slovník, a to *bahnisko* a *bahniště*.

1924: 340, 1955: 353, 2002: 376	1930a: 313	1935: 324	1958a: 296	1975: 281	2016: 251
„Ja, und damals war ich frei, es zu tun, obgleich ich es unvernünftig fand, die Flinte ins Korn zu werfen , nur weil die hiesige Luft mir ein bißchen zusetzte.	„Ano, a tenkrát jsem byl volný, tehdy jsem to mohl udělat, ačkoliv se mi zdálo nerozumnost, abych hned prvního dne zahodil pušku a zbaběle utekl, jediné z toho důvodu, že mi zdejší vzduch nesvědčí.	„Ano, a tenkrát jsem byl volný, tehdy jsem to mohl udělat, ačkoliv se mi zdálo nerozumnost, abych hned prvního dne zahodil pušku a zbaběle utekl, jediné z toho důvodu, že mi zdejší vzduch nesvědčí.	„Ano, a tehdy jsem byl volný, tehdy jsem mohl jet, až se mi zdálo nerozumné zahodit flintu do žita hned první den a zbaběle utéci jen proto, že je mi od zdejšího vzduchu trochu krušno.	„Ano, a tehdy jsem byl volný, tehdy jsem jet mohl, i když mi připadalo nerozumné zahazovat flintu do žita hned první den a zbaběle utéci jen proto, že je mi ze zdejšího vzduchu trochu krušno.	„Ano, tenkrát jsem to svoobodně mohl udělat, i když mi připadalo nerozumné házet flintu do žita jen proto, že mi trochu nedělal dobře zdejší vzduch.

(Tab. č. 15, excerpt 13)

Výrazová ztráta

V případě prvního a druhého českého vydání došlo k výraznému ochuzení originálu nepřeložením známého idiomu *házet flintu do žita*. *Die Flinte ins Korn werfen* přeložili autoři jen jako *zahodil pušku a zbaběle utekl*, pokusili se tak explikovat německou frázi a dovysvětlit ji. Nepoužili ale funkční český ekvivalent *házet flintu do žita* (hovor.) (Lingea 2014: 252) tak, jako tomu bylo v překladech pozdějších, které se liší pouze vidově.

1924: 344, 1955: 357, 2002: 380	1930a: 316	1935: 328	1958a: 300	1975: 284	2016: 254
Sie staunen? Sie lächeln? Mögen Sie immerhin staunen, was das Lächeln betrifft, so nehme ich mir die Freiheit, es Ihnen zu verweisen!	Vy se divíte? ... Vy se usmíváte? ... Divte se, kolik se vám zlíbí, a co se týče usmívání, beru si právo zakázat vám je!	Vy se divíte? ... Vy se usmíváte? ... Divte se, kolik se vám zlíbí, a co se týče usmívání, beru si právo zakázat vám je!	Vy se divíte? ... Vy se usmíváte? Divit se můžete, a pokud se usmíváte, jsem tak smělý, že vám to zakazuji!	Vy se divíte? ... Vy se usmíváte? Divit se můžete jak chcete, a pokud jde o usmívání, jsem tak smělý, že vám je zakazuji!	Žasnete? Usmíváte se? Žasnout ovšem můžete, ale že se usmíváte, za to si vás troufám pokárat.

(Tab. č. 16, excerpt 14)

Výrazová nivelizace

Překlad výrazu ve výše uvedené pasáži se v rozdílných překladech lišil. Jednalo se zde o německé sloveso *verweisen*, které má dle slovníku *Duden* až deset různých významů. Překladatelé zde pracovali s překlady *zakázat* a *pokárat*, ve kterých je velký významový rozdíl. Překlady minulého století shodně překládají spojení *es Ihnen zu verweisen* jako *zakázat vám je/ je zakazuji*. Jediný Slezák pracuje s významem jiným a uvádí *za to si vás troufám pokárat*. V tomto případě je význam slova oproti předchozím případům nivelizován.

4.3.3.3. Podkapitola *Statečný voják*

Podkapitola *Statečný voják* je poslední podkapitolou šesté kapitoly. Ve vydání z roku 1930 knihy II je to část, kterou končí první část knihy. V překladech z let 1958 a 1975 je tato podkapitola pojmenovaná *Udatný voják*, ve Slezákově překladu *Jak pravý voják udatný*, německý originál zní *Als Soldat und brav*.

1924: 680, 1955: 704, 2002: 751-752	1930b: 192	1936: 197	1958: 184-185	1975: 559-560	2016
Es war drollig und wild . Dann war von der Zullassung zur Offiziersprüfung die Rede. Anfang April war Joachim Leutnant . [...] Anfang Juni tat er wieder Dienst, aber Mitte des Monats hatte er abermals „ schlapp	Bylo to divoké a nevázané . Pak se mluvilo o tom, že byl připuštěn k důstojnické zkoušce. [...] Počátkem června už byl zase ve službě, leč uprostřed měsíce zase „ udělal báb “, stěžoval si hořce na svou „smůlu“ [...].	Bylo to divoké a nevázané . Pak se mluvilo o tom, že byl připuštěn k důstojnické zkoušce. [...] Počátkem června už byl zase ve službě, leč uprostřed měsíce zase „ udělal báb “, stěžoval si hořce na svou „smůlu“ [...].	Bylo to k popukání a bláznivé . Pak oznámil, že byl připuštěn k důstojnické zkoušce. Začátkem dubna byl Joachim poručíkem . [...] Začátkem června byl zase ve službě, ale prostřed měsíce se opět „ položil “,	Bylo to k popukání a bláznivé . Pak oznámil, že byl připuštěn k důstojnické zkoušce. Začátkem dubna byl Joachim poručíkem . [...] Začátkem června byl zase ve službě, ale prostřed měsíce se opět „ položil “,	Bylo to komické a bláznivé . Pak oznámil, že je připuštěn k důstojnické zkoušce. Začátkem dubna byl Joachim poručíkem . [...] Počátkem června byl opět ve službě, v polovině měsíce se znovu „ položil “

gemacht“, klagte bitter über sein „Pech“. [...].			trpce si stěžoval na „smůlu“[...]	trpce si stěžoval na „smůlu“[...]	a trpce si stěžoval, jakou má „smůlu“ [...]. (2016: 500)
---	--	--	-----------------------------------	-----------------------------------	---

(Tab. č. 17, excerpt 15)

Výrazová nivelizace

V první větě výše uvedené ukázky najdeme spojení *Es war drollig und wild*. V překladu této věty se české verze odlišují a používají široké spektrum synonym. Význam německého výrazu *drollig* uvádí slovník jako *žertovný, veselý* (historka ap.) nebo *milý, roztomilý* (děvčátko ap.) (Lingea 2014: 176) a výrazu *wild* jako *divoký, nespoutaný* (Lingea 2014, 774). V nejstarších dvou překladech nalezneme spojení *divoké a nevázané*, což by odpovídalo spíše synonymům k německému *wild*, význam slova *drollig* zde *chybí*. Překladatelé zde zjednodušili vlastnosti originálu a první z dvou výrazů tak nivelizovali. Další dva překlady z let 1958 a 1975 uvádí *k popukání a bláznivé* a Slezákův překlad užívá spojení *komické a bláznivé*. Novější tři překlady čerpají z významu slova *wild*, který odpovídá dle slovníku *Duden* významu *äußerst lebhaft, temperamentvoll* (velmi čilý, temperamentní) a užívají tak český ekvivalent *bláznivé*.

Výrazová ztráta

V originálním textu čtenář nachází větu: *Anfang April war Joachim Leutnant*. Tedy *Začátkem dubna byl Joachim poručíkem*, jak shodně uvádějí překlady z let 1958, 1975 i 2016. Tuto větu ale nenajdeme v překladech z let 1930 a 1936, věta zde zcela *chybí* a není ani nahrazena v jiných pasážích, čímž došlo k výrazové ztrátě.

Výrazové zesilňování

K rozdílným řešením došli překladatelé i u převodu německého spojení *hatte er abermals „schlapp gemacht“*. Rozdíly najdeme opět mezi dvěma nejstaršími a novějšími překlady. Zahradníček a Levit překládají tuto větu jako *leč uprostřed měsíce zase „udělal bác“* zatímco Levitovi i Slezák se v pozdějších překladech shodují na *položil*, Levitovi: *ale prostřed měsíce se opět „položil“*, Slezák: *v polovině měsíce se znovu „položil“*. Výraz *schlapp* odpovídá dle slovníku českému ekvivalentu *ochablý, slabý, mdlý (cítit se slabě)* (Lingea 2014, 583) a je tedy blíže mladším třem řešením. Opět zde nenajdeme přesný český ekvivalent (přibližně by mu odpovídal například výraz *složil se*), nicméně řešení *udělal bác* je zde příliš příznakové. *Bác* je především dětské citoslovce při spadnutí nebo uhození a do kontextu uvedené ukázky nezapadá. Překladatelé zde použili příliš expresivní výraz a došlo tak k zesilnění významu slova.

1924: 684, 1955: 708, 2002: 756	1930b: 196	1936: 201	1958: 188	1975: 189	2016: 503
„ Faul, faul “, machte sie. Sie habe die Sache soleich als faul erkannt und wolle nur hoffen, daß Ziemßen sie nicht oberfaul gemacht habe mit seinem Eigensinn. („ Oberfaul “ sagte sie vor lauter unermesslicher Gewöhnlichkeit.	„ Je to zlé, zlé ,“ říkala. Poznala hned, že je to moc zlá věc a doufá jen, že z ní Ziemsen svou umíněností neudělal věc velezlou . (Řekla „ velelou “ ve své nezměrné prostřednosti.)	„ Je to zlé, zlé ,“ říkala. Poznala hned, že je to moc zlá věc a doufá jen, že z ní Ziemsen svou umíněností neudělal věc velezlou . (Ve své nezměrné prostřednosti řekla „ velezlou “.)	„ Smrdí to, smrdí ,“ říkala. Věděla hned, že to s ním smrdí, a doufá jen, že to nezasmrádlo přes příliš Ziemsenovou uíněností. (Ve své nezměrné přizemnosti řekla „ nezasmrádlo přespříliš“.)	„ Smrdí to, smrdí ,“ říkala. Věděla hned, že to s ním smrdí, a doufá jen, že to nezasmrádlo přes příliš Ziemsenovou uíněností. (Ve své nezměrné přizemnosti řekla „ nezasmrádlo přespříliš“.)	„ Smrdí to, smrdí ,“ tvrdila, už tenkrát prý poznala, že to s ním smrdí, a jen prý doufá, že Ziemsenovou umíněností ta věc teď nesmrdí až moc (ve své ukrutné přizemnosti skutečně řekla „ nesmrdí až moc “). (2016: 503)

(Tab. č. 18, excerpt 16)

Výrazová nivelizace

Výrazová nivelizace nastala i v tomto případě u překladu z roku 1930 a 1936. Německý výraz „*Faul, faul*“ je přeložen jako „*Je to zlé, zlé*“. Adjektivum *faul* uvádí německo-český slovník mimo jiné jako *shnilý, pochybný; An der Sache ist etwas faul (hovor., hanl.) Na tom/té věci něco smrdí* (Lingea 2014: 238). Výraz *smrdí* užívají všechny tři mladší překlady: *Smrdí to, smrdí*. Postava, která tuto větu pronáší, je prostoreká paní Stöhrová, která hovoří idiolektem sobě vlastním. Výraz *zlé*, který najdeme v prvních dvou překladech, tak nevyjadřuje charakteristické vyjadřovací vlastnosti postavy a nivelizuje tak její promluvu. Výraz *oberfaul*, kterým pokračuje dále promluva paní Stöhrové vysvětluje slovník jako *pěkně/dost podezřelý, pochybný (hovor. expr.); Die Sache ist oberfaul – Ta věc pěkně smrdí*. Slezák tuto pasáž překládá jako *ta věc teď nesmrdí až moc* a jeho starší dva předchůdci jako *že to nezasmrádlo přespříliš*. Všechny tři novější překlady ale dodržují stylistickou rovinu této promluvy. Překlad z roku 1930 a 1936 ale z přídavného jména *oberfaul* tvoří *velezlý* a uvádí *neudělal věc velezlou*.

1924: 685, 1955: 709, 2002: 757	1930b: 196-197	1936: 201	1958b: 189	1975: 563	2016: 503
Direkt, ohne sein Zimmer erst zu betreten, war er auf Nr. 34 geeilt , um den Genossen alter Tage, die nun wieder Gegenwart	Přímo spěchal, než vstoupil do svého pokoje, do čísla 34 , aby pozdravil druha svých dávných dnů, které mu zas nastaly, zatím co jeho	Přímo spěchal, než vstoupil do svého pokoje, do čísla 34 , aby pozdravil druha svých dávných dnů, které mu zas nastaly, zatím si co jeho	Nešel ani do svého pokoje a spěchal rovnou do čísla třicet čtyři , aby pozdravil druha dnů minulých, teď zas přítomných, zatím co si jeho matka	Nešel ani do svého pokoje a spěchal rovnou do čísla třicet čtyři , aby pozdravil druha dnů minulých, teď zas přítomných, zatím co si jeho matka	Nezamířil do svého pokoje, ale rovnou do čísla 34 , aby pozdravil druha svých někdejších dní tady nahoře, které se opět staly pří-

wurden, zu begrüßen, während seine Mutter mit ihrer Toilette beschäftigt war.	matka si upravovala toaletu.	matka upravovala toaletu	upravovala toaletu.	upravovala toaletu.	tomností, zatímco jeho matka se po cestě upravovala.
---	------------------------------	--------------------------	---------------------	---------------------	--

(Tab č. 19, excerpt 17)

Negativní posun

V překladech Jana Zahradníčka a Pavla Levita z let 1930 a 1936 došlo k nepochopení významu věty. Německou větu *Direkt, ohne sein Zimmer erst zu betreten, war er auf Nr. 34 geeilt* překládá jako *Přímo spěchal, než vstoupil do svého pokoje, do čísla 34*. Postavou, o které se zde hovoří, je Joachim Ziemsen, čtenář se ale v předchozích kapitolách může dočíst, že v čísle 34 má pokoj jeho bratranec Hans Castorp (dokonce je tak pojmenována celá jedna podkapitola první kapitoly). Došlo zde k neadekvátnímu převedení významu věty. Správná řešení nabízí překlady mladší *Nešel ani do svého pokoje a spěchal rovnou do čísla třicet čtyři* (1958b, 1975) nebo Slezákův překlad *Nezamířil do svého pokoje, ale rovnou do čísla 34*.

4.3.3.4. Podkapitola Velká otupělost

Podkapitola *Velká otupělost* (německy *Der große Stumpfsinn*) je šestou podkapitolou poslední sedmé kapitoly. Tento název najdeme v nejstarších překladech Jitky Fučíkové, překlady z roku 1958 a 1975 tuto kapitolu pojmenovávají *Velké otupění* a nejnovější Slezákův překlad *Veliká otupělost*.

1924: 857, 869, 1955: 887, 899 2002: 947, 961	1930b: 349, 360	1936: 357, 368	1958b: 335, 345	1975: 700, 710	2016: 627, 636
„Castorp, alter Schwede , Sie langweilen sich. Sie lassen das Maul hängen , ich sehe es alle Tage, die Verdrossenheit steht Ihnen an der Stirn geschrieben. Sie sind ein blasierter Balg, Castorp, Sie sind verhätschelt mit Sensationen, und wenn Ihnen nicht alle Tage was Erstklassige geboten	„Castorpe, starý Švéde , nudíte se. Chodíte se svěšenou hlavou , vidím to stále, rozmrzelost je napsána na vašem čele. Jste blaseovaný panák, Castorpe, jste rozmrzelý sensacemi a když se vám každý den nenaskytne něco docela klasického, pak bručíte a fňukáte nad časem kyselých okurek .	„Castorpe, starý Švéde , nudíte se. Chodíte se svěšenou hlavou , vidím to stále, rozmrzelost je napsána na vašem čele. Jste blaseovaný panák, Castorpe, jste rozmrzelý sensacemi a když se vám každý den nenaskytne něco docela klasického, pak bručíte a fňukáte nad časem kyselých okurek .	„Castorpe, stará vojno , vy se nudíte. Hubu máte schlíplou , pozoruji to den co den, čtu vám na čele, jak jste omrzelý. Jste blaseovaný panák, Castorpe, jste zhýčkan sensacemi, a když se vám nepříhoda každého dne něco úžasného, huhláte a fňukáte na okurkovou sezónu . Mám	„Castorpe, stará vojno , vy se nudíte. Hubu máte schlíplou , pozoruji to den co den, čtu vám na čele, jak jste omrzelý. Jste blaseovaný panák, Castorpe, jste zhýčkan sensacemi, a když se vám nepříhoda každého dne něco úžasného, huhláte a fňukáte na okurkovou sezónu . Mám	„Castorpe, stará vojno , vy máte dlouhou chvíli. Hubu máte schlíplou , vidím to den co den, rozmrzelost máte přímo napsanou na čele. Je z vás blaseovaný panák, Castorpe, jste zhýčkaný a čekáte senzace, a když se vám každý den nepříhoda něco prvotřídního, jste ufňukaný a skuhráte, že je

wird, so mu- cken und mufflen Sie über Saure- gurkenzeit. Hab´ ich recht oder unrecht?“ [...] Ihm war, als könne „das alles“ kein gutes Ende ne- hmen, als werde eine Ka- tastrophe das Ende sein, eine Empörung der geduldigen Na- tur, ein Don- nerwetter und aufräumender Sturmwind, der den Bann der Welt brechen, das Leben über den „toten Punkt“ hinwe- greißen und der „ Sauregurken- zeit “ einen schrecklichen Jüngsten Tag bereiten werde.	Mám pravdu, nebo ne?“ [...] Bylo mu, že se „to všechno“ dobře neskončí, ženějaká ka- tastofa bude koncem, vzpoura trpě- livé přírody, hromobití a po- klízející vichřice, jež zlomí pouta světa, život pře- nese přes „mrtvý bod“ a „ sezóně kyse- lých okurek “ připraví straš- livý soudný den.	Mám pravdu, nebo ne?“ [...] Bylo mu, že se „to všechno“ dobře neskončí, že nakonec při- jde nějaké kata- strofa, vzpoura trpělivé pří- rody, hromobití a poklízající vichřice, jež zlomí pouta světa, život pře- nese přes „mrtvý bod“ a „ sezóně kyse- lých okurek “ připraví straš- livý soudný den.	pravdu nebo ne?“ [...] Připadalo mu, že „tohle všechno“ ne- může dobře skončit, že na- konec přijde katastrofa, trpě- livá příroda se vzbouří, pro- pukne hromo- bití a vichřice, která všechno smete a zlomí zakletí světa, strhne život přes „mrtvý bod“ a po „ okurkové se- zóně “ přijde strašlivý po- slední soud.	pravdu nebo ne?“ [...] Připadalo mu, že „tohle všechno“ ne- může dobře skončit, že na- konec přijde katastrofa, trpě- livá příroda se vzbouří, pro- pukne hromo- bití a vichřice, která všechno smete a zlomí zakletí světa, strhne život přes „mrtvý bod“ a po „ okurkové se- zóně “ přijde strašlivý po- slední soud.	okurková se- zóna. Mám pravdu nebo ne?“ [...] Připadalo mu, že „to všecko“ může skončit neblaze, že při- chází katastrofa a přivodí ko- nec, trpělivá příroda se vzepře, pro- pukne hromo- bití a vzedme se vichřice a všechno sme- tou, zlomí za- kletí světa, strh- nou život před „mrtvý bod“ a „ okurkovou sezónu “ a do- ženou jej před strašný po- slední soud.
--	---	---	--	--	---

(Tab. č. 20, excerpt 18)

Výrazová ztráta

První český překlad a jeho reedice doslovně přeložil německé zvolání *Alter Schwede*, pro které v češtině nalezneme ekvivalent *stará vojno* a představuje neformální oslovení pro dlouholetého přítele. Tento německý výraz překladatelé převedli jako *Castorpe*, *starý Švéde*, a dopustili se tak neadekvátního převodu. Všechny novější překlady dále správně uvádí *Castorpe*, *stará vojno*.

Další výrazné ochuzení a nepřevedení idiomatického výrazu originálu nalezneme ve stejné kapitole o několik stran dál. Jedná se o německý obrat *Sauregurkenzeit/ Saure-Gurken-Zeit*, jehož správný český překlad zní *okurková sezona* (hovor., žert.) (Lingea 2014: 573). První český překlad ale doslovně uvádí *nad časem kyselých okurek* a *sezóně kyselých okurek*. Tento výraz byl převzatý z němčiny v 80. letech 19. století a v době prvního českého překladu již tedy zavedený. Mladší překlady shodně uvádějí *okurková sezóna*.

Výrazová individualizace

Rozdílné varianty najdeme u překladu věty *so mucken und muffeln Sie über Sauregurkenzeit*. Překlad slova *mucken* najdeme ve slovníku jako *muknout, ceknout* (hovor.) (Lingea 2014: 476) a slova *muffeln* jako *mrčet, brblat, hudrat* (hovor.) (Lingea 2014: 476). V českých překladech narazíme v různém pořadí na výrazy *skuhrat, bručet, huhlat, fňukat nebo být ufňukaný*. Stylisticky obratné řešení nabízí Slezák, který píše *jste ufňukaný a skuhráte, že je okurková sezóna*. Dva starší překlady váží spojení *okurková sezóna* přímo na sloveso: *huhláte a fňukáte na okurkovou sezónu* a nejstarší dva překlady používají předložku *nad*, ovšem následuje výše uvedená výrazová ztráta: *bručíte a fňukáte nad časem kyselých okurek*. Ani *bručet*, ani *huhlat* nevyjadřuje přesný význam německých výrazů, neboť evokují jednak hluboký a temný zvuk a v druhém případě nesrozumitelný projev. Navíc v případě slova *huhlat* se nejedná o slovo stylově neutrální.

Výrazové oslabování

Německé slovní spojení *das Maul hängen lassen* najdeme ve slovníku pouze pod jedním významem – *sklapnout* (zhrub.) (Lingea 2014: 457-458). Význam toho spojení zde odpovídá ale spíše německému *den Mund hängen lassen* ve smyslu být deprimovaný. Výraz *Maul* odpovídá významu *Mund*, tedy *ústa*, je ale značně příznakový a je považován za hrubý výraz (Duden). První překlad ani jeho reedice této hrubosti nedbá a překládá spojení jako *chodíte se svěšenou hlavou*, další překlady už pak shodně používají *hubu máte schlíplou*. K výrazové shodě tedy došlo u nejmladších třech překladů, překlad z roku 1930 a 1936 výraz oslabil.

1924: 865, 1955: 895, 2002: 956	1930b: 356	1936: 364	1958b: 341-342	1975: 707	2016: 633
Übrigens bestimmte seine Natur den guten Hans Castorp zum Vertrauten mehr als eines Hausgenossen , von dem irgendeine fixe Idee Besitz ergriffen und der darunter litt, daß er bei der leichtlebigen Mehrzahl kein Gehör dafür fand.	Ostatně určovala dobrého Jeníka Castorpa jeho povaha za důvěrníka více než druha Paravantova , který byl v zajetí jakési fixní idee a který jí trpěl tak, že neměl pro to smyslu při své čilosti.	Ostatně určovala dobrého Jeníka Castorpa jeho povaha za důvěrníka více než druha Paravantova , který byl v zajetí jakési fixní idee a který jí trpěl tak, že pro to neměl při své čilosti smyslu.	Ostatně povaha dobrého Hanse Castorpa učinila z něho důvěrníka nejednoho z pacientů , jehož posedla nějaká utkvělá myšlenka a který těžce nesl, že nenalézá sluchu u většiny ostatních bezstarostných hostů.	Ostatně povaha dobrého Hanse Castorpa učinila z něho důvěrníka nejednoho z pacientů , jehož posedla nějaká utkvělá myšlenka a který těžce nesl, že nenalézá sluchu u většiny ostatních bezstarostných hostů.	Dobráckost Hanse Castorpa ostatně způsobila, že se stal důvěrníkem více než jednoho spoluobyvatele , kterého posedla nějaká fixní idea a trpěl tudíž tím, že u většiny spolupacientů nenalézá sluchu, neboť ti mysleli jen na zábavu.

(Tab. č. 21, excerpt 19)

Výrazová individualizace

K individuálnímu posunu došlo i v tomto případě u překladu z roku 1930 a 1936. V předchozím odstavci vypravěč hovoří o postavě právníka Paravanta, následně ale postavu opouští a popisuje jinou, tyto pasáže spojuje právě výše uvedeným souvětím. V německém originálu se tedy dočteme *mehr als eines Hausgenossen*, překlady z let 1958 a 1975 pak adekvátně převádějí jako *nejednoho z pacientů*, Slezák píše *více než jednoho spoluobyvatele*, jen u nejstaršího dostupného překladu překladatelé používají místo výrazu *Hausgenossen* jméno postavy: *více než druha Paravantova*. Význam spojení je zachován, ale došlo zde k individuálnímu posunu překladatele a k zesílení operativnosti překladu.

1924: 867, 1955: 989, 2002: 959	1930b: 359	1936: 367	1958b: 344	1975: 709	2016: 635
„ Accidente! “ sprach er. „Sie legen sich die Karten, Inge- nieur?“	„ To jsou pří- pady! “ zvolal. „Vykládáte si karty, inže- nýre?“	„ To jsou pří- pady! “ zvolal. „Vykládáte si karty, inže- nýre?“	„ Accidente! “ zvolal. „Vyklá- dáte si karty, inženýre?“	„ Accidente! “ zvolal. „Vyklá- dáte si karty, inženýre?“	„ Accidenti! “ pronesl. „Vy si vykládáte karty, inženýre?“

(Tab. č. 22, excerpt 20)

Výrazová ztráta

V této pasáži vznikl posun u italského výrazu, který pronáší Ital Settembrini. Zvolání *Accidente!* Najdeme v překladu z roku 1930 a jeho reedici z roku 1936 přeložené jako *To jsou případy!* Tomuto italskému zvolání bychom však dle dobové normy mohli rozumět jako *safraporte*. Italsko-český slovník uvádí u tohoto výrazu *náhoda, nehoda, (hovor.) neštěstí, příhoda*. Italština zde charakterizuje jednu z postav a dodává kolorit, proto je vhodné ji zachovat. Překladatelé se tedy dopustili nežádoucího překódování výchozího textu. Mladší dva překlady uvádí *Accidente!* a ve Slezákově překladu najdeme verzi s *-i* na konci: *Accidenti!* Poslední zmíněná verze je jedinou správnou variantou italského zvolání.

1924: 869, 1955: 900, 2002: 961	1930b: 361	1936: 368	1958b: 346	1975: 710	2016: 637
Der Hofrat selbst, assistiert von Dr. Kro- kowski und ei- ner Barmher- zigen Schwes- ter, vollzog die kleinem aber	Dvorní rada sám, za asis- tence doktora Krokowského a jedné soucitné sestry , vykonal tu malou ale da- lekosáhlou ope- raci.	Dvorní rada sám, za asis- tence doktora Krokowského a jedné soucitné sestry , vykonal tu malou ale da- lekosáhlou ope- raci.	Sám dvorní rada za asis- tence doktora Krokowského a jedné milo- srdné sestry provedl tuto	Sám dvorní rada za asis- tence doktora Krokowského a jedné milo- srdné sestry provedl tuto	Drobnou, avšak důležitou ope- raci provedl sám dvorní rada s asistencí dok- tora Kor- kowského a jedné řeholní ošetřovatelky .

weittragende Operation.			malou, ale vysoce významnou operaci.	malou, ale vysoce významnou operaci.	
-------------------------	--	--	--------------------------------------	--------------------------------------	--

(Tab. č. 23, excerpt 21)

Výrazové oslabování

Nejstarší dva překlady na tomto místě neadekvátně převedly označení pro ošetřovatelku *milosrdná sestra*, které v originálním textu najdeme jako *Barmherzige Schwester*. Ve slovníku najdeme překlad výrazu *barmherzig* jako *milosrdný* (kniž.) (Lingea 2014, 97) a *Slovník spisovného jazyka českého* uvádí *m-á sestra – ošetřovatelka; m-i bratři, m-é sestry – katolické mnišské řády pečující o nemocné*. Zahradníček a Levit zde překládají *jedné soucitné sestry*, čímž typické označení pro ošetřovatelku neutralizují a výraz tak oslabují. Překlady z let 1958 a 1975 používají *jedné milosrdné sestry*. Liší se také překlad z roku 2016, kde se dočteme *jedné řeholní ošetřovatelky*, toto řešení ale vystihuje všechny charakteristické rysy originálního výrazu.

1924: 870, 1955: 900, 2002: 962	1930b: 361	1936: 369	1958b: 346	1975: 711	2016: 637
Aber der Morgen kam, wo er, während des Frühstücks, zu Hans Castorp trat, der zu dieser Zeit am Guten Russentisch seinen Platz hatte, am oberen Ende, dort, wo der einst sein großer Duzbruder gesessen, und ihm unter redensartlichen Glückwünschen eröffnete, [...].	Ale přišlo jítro, kdy o snídani přistoupil k Jeníku Castorpovi, který v té době měl místo u jemného ruského stolu , u hořejšího konce, tam, kde kdysi sedal jeho velký bratr , a projevil mu zvláštním vyjadřovacím způsobem blahopřání [...].	Ale přišlo jítro, kdy o snídani přistoupil k Jeníku Castorpovi, který v té době měl místo u jemného ruského stolu , u hořejšího konce, tam, kde kdysi sedal jeho velký bratr , a projevil mu zvláštním vyjadřovacím způsobem blahopřání [...].	Ale přišlo jítro, kdy dvorní rada přistoupil při snídani k Hansu Castorpovi, který v té době sedal u lepšího ruského stolu na horním konci, tam, kde kdysi seděl jeho velký přítel , a blahopřál mu svým svérázným způsobem, [...].	Ale přišlo jítro, kdy dvorní rada přistoupil při snídani k Hansu Castorpovi, který v té době sedal u lepšího ruského stolu na horním konci, tam, kde kdysi seděl jeho velký přítel , a blahopřál mu svým svérázným způsobem, [...].	Avšak jednoho rána se zastavil u snídane za Hansem Castorpem, který v té době měl přidělené místo u Lepšího ruského stolu na horním konci tam, kde dříve seděl jeho velký přítel , s nímž si tykal, a svým tlachavým způsobem mu s blahopřáním sdělil, [...].

(Tab. č. 24, excerpt 22)

Výrazové ochuzování

Zesílen byl ve výše uvedené pasáži výraz *am Guten Russentisch*, který překladatelé z roku 1930 převádí jako *u jemného ruského stolu*. Výraz *gut* ale není vhodným ekvivalentem slova *jemný*, adekvátnější řešení nalezneme u překladů z let 1958, 1975 nebo 2016: *u lepšího ruského stolu* / *u Lepšího ruského stolu*.

Výrazová ztráta (výrazová nivelizace)

V tomto úseku bychom chtěli věnovat pozornost výrazu *Duzbruder*. Jelikož neexistuje jeho jednoznačný český ekvivalent, byl z původní německé věty *wo dereinst sein großer Duzbruder gesessen* převeden rozdílně. První překlad z roku 1930 uvádí: *kde kdysi sedal jeho velký bratr*, překlad z roku 1936 rovněž, překlady z let 1958 a 1975 jsou identické: *kde kdysi seděl jeho velký přítel* a ve Slezákově překladu se dočteme *kde dříve seděl jeho velký přítel, s nímž si tykal*, Slovníkový význam výrazu *Duzbruder* zní *starý známý (s nímž si tykáme)* (Lingea 2014: 186), překlady z let 1930 a 1936 vychází z kořene slova a překládá doslovně slovo *Bruder*, ale ponechává stranou pravý význam, čímž zanikly důležité prvky originálu a došlo k výrazové ztrátě. Novější překlady se již snažily zachovat ekvivalentní význam tohoto výrazu užitím slova *přítel*, postrádají ovšem část německého výrazu *duzen*, tedy *tykat si*, zde můžeme hovořit nikoliv o ztrátě, ale pouze o výrazové nivelizaci, kdy byl překlad zbaven jedinečných vlastností originálu. Nejlépe význam slova převádí Slezák, který doplňuje vedlejší větu *s nímž si tykal* a dokresluje tak pravý vztah dvou postav.

4.3.3.5. Překlad názvu díla

Jak jsme uvedli výše, dle Levého existují dva typy názvu díla – název popisný a název symbolizující. V našem případě bychom název románu *Der Zauberberg* mohli označit za název symbolizující, který má za úkol přilákat čtenáře svou výrazností a jedinečností symbolizujícího obrazu. V české literatuře se tento román vžil pod označením *Kouzelný vrch*, které se stalo součástí českého kulturního povědomí a po dlouhá léta dodržovalo překladovou tradici. Autoři nových překladů starších děl se ale často od zavedených názvů a řešení odchylují. Slezákova změna zavedeného názvu *Kouzelný vrch* na název *Čarovná hora* je toho příkladem. Zavedenou literární tradici tento název porušuje, avšak Vratislav Slezák své řešení obhájí tím, že chtěl exaktněji přeložit použitá slova názvu originálu, tedy že název originálu románu *Der Zauberberg* v kontextu děje románu nemá opodstatnění ani v substantivu *vrch*, ani adjektivu *kouzelný*. Děj románu se odehrává ve švýcarských Alpách, kde se hodí svou velikostí spíše označení *hora* než *vrch* a stejně tak komentuje Slezák i výraz *kouzelný*, který je přesným překladem německého *Zauber-*, ale může být chápán také jako *čarovný*. Výraznost a konkrétnost jsou základní požadavky na překlad názvu. Je ovšem nutné zachovat nejen významový obsah, ale také stylistickou barvu a možnost asociací obrazu. A právě se stylistikou i obsahem si pohrává Slezákův nejnovější překlad zavedeného názvu. Mnohdy se překladatelé u názvu zvláště snaží o co největší výraznost, což ale jednoznačně není případ názvu *Čarovná hora*.

4.3.3.6. Závěr translatologické analýzy

K posunům v překladech docházelo u všech analyzovaných pasáží jen na mikrostylistické úrovni, makrostylistické aspekty, jak je uvádíme v kapitole 2.4.1., zůstaly zachovány. Polemizovat můžeme jen u jména hlavní postavy *Hanse Castorpa*, kterého první překlady počestují na *Jeník Castorp*. Od překladu z roku 1958 je postava pojmenována dle originálu, tedy *Hans*.

Ke všem analyzovaným změnám došlo na mikrostylistické, tj. výrazové úrovni. Nejmarkantnější rozdíly jsou patrné mezi překladem nejstarším a nejmladším, což můžeme odůvodnit změnou dobového jazykového úzu. Nejvíce výrazových ztrát a oslabení utrpěl nejstarší překlad z roku 1930 a jeho reedice z let 1935/1936, které jsou hodně doslovné (naopak v nejnovějším překladu nalezneme na některých místech výrazové zesilňování). Rovněž všechny negativní posuny, které translatologická analýza odhalila, najedeme v nejstarším překladu. Můžeme tedy pozorovat tendenci zkvalitňování překladu postupem času. Zatímco nejstarší překlad vykazuje nejvíce známek pochybení při překladu, jeho reedice už méně, překlady z druhé poloviny 20. století velké množství chyb redukovaly a nejméně posunů a výrazových změn nalezneme v překladu současném.

Minimální počet změn najdeme mezi překlady a jejich reedicemi, tedy mezi překladem z roku 1930 a reedicí z let 1935/1936 a překladem z roku 1958 a reedicí 1975. Teoreticky by se tedy dalo hovořit o třech verzích překladu – první verzi by představoval překlad z roku 1930 a jeho reedice z let 1935 a 1936, druhou verzi pak překlad z roku 1958 a reedice z roku 1975 a za třetí verzi můžeme označit překlad z roku 2016. Obecně ale můžeme konstatovat, že jsou si všechna čtyři starší vydání překladů velice podobná a výrazněji se od nich odlišuje až překlad z roku 2016.

Překlady analyzované v této práci spadají do velmi rozdílných dob vzniku. Zatímco překlad první a jeho reedice řadíme do první poloviny 30. let, další překlad vyšel téměř o 30 let později. Reedice překladu z roku 1958 pak vyšla v roce 1975 a nejnovější překlad je starý pouhé dva roky. Idiolekty všech překladatelů jsou tedy značně rozdílné.

V našem případě překládal Slezák dílo z počátku minulého století do podoby dnešního jazyka a nepoužíval jazyk třicátých let dvacátého století, ale vytvořil náznak stylu tehdejšího jazyka. Vidíme tak na mnoha místech překladatelovy podařené snahy o zachování stylistické podoby originálu. U tak kanonického díla je velmi důležité zachovat styl jemu vlastní, a proto by přílišná modernizace překladu tomuto dílu mohla škodit. Slezákův překlad zachovává dobová označení a výrazy, ale zároveň se pokouší překlad zasadit do dnešních norem. Dnešní čtenář zcela jistě ocení srozumitelnost a čtivost Slezákova překladu.

I přes veškeré snahy všech zúčastněných je bohužel možné, že se v knize objeví nedostatky formálního rázu, tj. tiskové chyby nebo překlepy, které kazí celkový dojem čtenáře z knihy, pokud k nim dochází příliš často. V případě nejnovějšího překladu Vratislava Slezáka nalezneme překlepy či tiskové chyby na několika místech. Tak například v tabulce č. 5, excerpt 3 najdeme dvakrát v jedné větě slovo *tady*, dokonce použité v těsné blízkosti, pravděpodobně zde došlo k nedostatečné korektuře překladu (*Určitě jsem se vůbec nenudil – na to je provoz **tady** u vás **tady** nahoře živý ažaž.*). Dále srov. tab. 14, excerpt 12., kde je před slovem dostatek vytištěné *s*, pravděpodobně způsobené těsnou blízkostí těchto písmen na klávesnici – [...] *toho ostrova Kirké, pobyt na něm se pro vás neobejde bez trestu, na to nejste sdostatek (sic!) Osydeem.* V úryvku v tabulce č. 13, excerpt 11 pak chybí uvozovky za slovem *pokrok*: „*Svaz pro organizování pokroku, (sic!) vědom si skutečnosti, že jeho úloha tkví v tom, aby přiváděl lidstvo ke štěstí, jinými slovy: aby bojoval proti lidskému utrpení a nakonec je zcela vymýtil [...]*“.

Jednou z největších tiskových chyb je pak uvedení nesprávného jména překladatelů *Kouzelného vrchu* v doslovu překladatele. Pavel a Berta Levitovi jsou zde uvedeni jako Leviovi: „[...] ve dvou svazcích v překladu Jitky Fučíkové (1. díl) a Pavla a Bertý Leviových (2. díl) z německého originálu [...]“ (Mann 2016: 733).

Podobných překlepů a nedostatků je bohužel v nejnovějším vydání více. Ve srovnání s předchozími překlady je tento rozdíl markantní a ubírá na celkové kvalitě díla.

Jak jsme viděli v jedné z ukázek, autor románu často užíval ve vyprávění cizojazyčné pojmy. Problematiku třetího jazyka řešili autoři překladů převážně podobně. Ve většině překladů je v textu ponechána pasáž v cizím jazyce a na konci knihy je pak samostatně uvedený oddíl, kde jsou cizojazyčné texty přeložené (viz jednotlivé kapitoly paratextové analýzy 4.3.2.). Jednou z nejdelších cizojazyčných pasáží je rozhovor madam Chouchatové s Hansem Castorpem. Tento rozhovor ovšem probíhá německo-francouzsky a jazyky se v něm střídají. Starší verze překladů ponechávají v textu německé věty, které překládají do češtiny a francouzské překládají až v závěru. To způsobuje při čtení románu obtíže, protože je čtenář nucen strany neustále obracet a dbát na to, aby se v textu neztratil. Velmi vhodně tuto pasáž řeší Slezák, který v celé části textu nechává francouzské věty, celou pasáž ale ještě jednou uvádí v závěrečném oddílu knihy s překlady cizojazyčných textů, kde ji čtenář může číst v češtině a bez otáčení stránek. Věty, které byly původně ve francouzštině jsou uvedené kurzivou, aby tak byl zachován autorův záměr.

5. Závěr

V této diplomové práci jsme se zabývali románem *Der Zauberberg* významného německého autora Thomase Manna a jeho českými překlady. Thomas Mann je do českého jazyka hojně překládaným autorem a na aktuálnost jeho děl poukazuje i fakt, že v současné době vzniká hned několik diplomových prací na toto téma. Náš výzkum se zabýval pěti českými překlady – překladem Jitky Fučíkové, Jana Zahradníčka a Pavla Levita z roku 1930, jeho reedicí z let 1935/1936, překladem Jitky Fučíkové a Pavla a Berty Levitových z roku 1958, jeho reedicí z roku 1975 a překladem Vratislava Slezáka z roku 2016. Většina překladů Thomase Manna do češtiny je zastaralá, a proto můžeme pozorovat v dnešní době obnovený zájem o jeho dílo – nejen překladatelé sami, ale i nakladatelství se vrací k těmto dílům a iniciují nové a nové překlady. Jedním z nejvýznamnějších překladatelů z německého jazyka současnosti je Vratislav Slezák, který mimo jiné přeložil například novelu *Smrt v Benátkách*. I díky němu zažívají Mannova díla v českém prostředí jistou „renesanci“.

Jedním z hlavních bodů této práce byla makrotextuální analýza peritextů a epitextů, která přinesla mnohé zajímavé poznatky. Pro naši analýzu jsme prošli v rámci možností veškeré dostupné materiály. Je možné, že se nepodařilo sesbírat všechnen materiál a že by podrobnější analýza odhalila ještě další zmínky z dobového tisku, ale taková analýza by byla nad rámec našeho bádání. Obecně nám makrotextuální analýza potvrdila teorii, že role překladatele se s postupem času zvětšuje a v jistém směru je dán prostor také překladateli a jeho roli, který už nebývá zastíněn postavou autora. Tento fakt samozřejmě souvisí s tím, že překladatel aktuální verze překladu je žijící osobnost, se kterou lze vést rozhovory a je možné citovat její názory. V době vzniku díla byl jistě největší osobností sám autor. Ve starších recenzích a zmínkách o vyšlém překladu se tedy dočteme především o autorovi, překladatelé jsou zpravidla uvedeni pouze jménem, dále se ale jejich role ani podoba překladu nerozvíjí. Ve srovnání s recepcí překladu dnešního je obrovský rozdíl. V naší analýze jsme měli k dispozici dva rozhovory a několik recenzí na překlad Vratislava Slezáka z roku 2016. Ty poskytly cenné informace a odpovědi na otázky, které během celého výzkumu vyvstaly. Původně plánovaný polostrukturovaný rozhovor s překladatelem Slezákem tedy nebyl zapotřebí, získané množství informací poskytlo odpovědi na veškeré otázky týkající se této práce.

Ačkoliv obecně panuje názor, že kvalita překladů po roce 1989 obrovsky klesla, nejnovější překlad Vratislava Slezáka toto tvrzení vyvrací a představuje nejkvalitnější překlad ze všech vzniklých verzí. Obecně můžeme z provedené translatologické analýzy vyvodit závěr, že kvalita překladů románu *Der Zauberberg* postupně rostla s časem. Zatímco v překladu z roku 1930

a jeho reedici z let 1935 a 1936 najdeme velké množství stylistických a výrazových nepřesností, ale také významová neporozumění, překlady z let 1958 a 1975 mnohá řešení vylepšují. Nejnovější překlad Vratislava Slezáka z roku 2016 můžeme na základě naší analýzy označit za nejzdařilejší, ať už co se stylistiky ale i výběru lexika týče. V knize bohužel najdeme velké množství tiskových chyb, kterých si může povšimnout čtenář i bez hlubšího pozorování, a to na kvalitě knihy poněkud ubírá. Za nejméně kvalitní bychom mohli po naší analýze označit první překlad, kde se nacházely i chyby významové či nevhodně zvolené ekvivalenty překladu. Nicméně je třeba podotknout, že ve své době tyto překlady splnily svůj účel – seznámili českého čtenáře s Mannovým dílem.

Z naší práce vyplývají i různé náměty na další bádání, tak například by bylo možné provést podobnou analýzu u dalších Mannových děl, jako je například román *Buddenbrookovi*, který v českých překladech vyšel hned několikrát, naposledy však v roce 1980. Zajímavou studií by bylo jistě také porovnání filmových adaptací románu *Der Zauberberg* a jejich recepce nebo medailonek překladatele Slezáka, jako vůdčí osobnosti mezi překladateli z německého jazyka, která by mohla nést název *Vratislav Slezák a jeho přínos k českému překladu*.

6. Bibliografie

6.1 Primární literatura

MANN, Thomas. 1930a. *Kouzelný vrch. Kniha první*. [přeložila Jitka Fučíková]. Praha: Melantrich. 2 sv.

MANN, Thomas. 1930b. *Kouzelný vrch. Kniha druhá*. [přeložili Pavel Levit a Jan Zahradníček]. Praha: Melantrich. 2 sv.

MANN, Thomas. 1935. *Kouzelný vrch. Kniha první*. [přeložila Jitka Fučíková]. 2. vyd. Praha: Melantrich.

MANN, Thomas. 1936. *Kouzelný vrch = [Der Zauberberg]. Kniha druhá*. [přeložili Pavel Levit a Jan Zahradníček]. 2. vyd. Praha: Melantrich.

MANN, Thomas. 1955. *Zauberberg*. In: *Gesammelte Werke, Band II*. Berlin. Aufbau-Verlag

MANN, Thomas. 1958a. *Kouzelný vrch I*. [přeložila Jitka Fučíková] 3. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: SNKLHU.

MANN, Thomas. 1958b. *Kouzelný vrch II*. [přeložili Berta a Pavel Levitovi]. 3. vyd., (v SNKLHU 1. vyd.). Praha: SNKLHU.

MANN, Thomas. 1975. *Kouzelný vrch*. [přeložili Jitka Fučíková a Berta a Pavel Levitovi]. 4. vyd., v Odeonu 2. vyd. Praha: Odeon.

MANN, Thomas. 2002. *Große kommentierte Ausgabe, Band 5.1, Der Zauberberg*. Frankfurt am Main. Fischer Verlag.

MANN, Thomas. 2016. *Čarovná hora* [přeložil Vratislav Jiljí Slezák]. Praha. Mladá fronta.

6.2 Sekundární literatura

BEZR, Ondřej. 2016. *V nóbl sanatoriu nebyla idyla, líčí překladatel, proč změnil název*. In: <https://kultura.zpravy.idnes.cz/prekladatel-zmenil-nazev-dila-thomase-manna-fzc-/literatura.aspx?c=A160225_163934_literatura_ob> [online]. Citováno dne 23. 10. 2018.

EVEN-ZOHAR, Itamar. 1990. *Polysystem Studies. Poetics Today*, 1990, vol. 11, no. 1. Durham: Duke University Press. URL: <http://www.tau.ac.il/~itamarez/works/books/ez-pss1990.pdf>

DUDEN, 2018 [online]. Berlin: © Bibliographisches Institut, 2018 [cit. 2018-12-06]. Dostupné z: <https://www.duden.de/rechtschreibung/>

- GENETTE, Gérard. 1982. *Palimpsestes: La littérature au second degré*. Paris: Éditions du Seuil.
- GENETTE, Gérard. 1987. *Seuils*. Paris: Éditions du Seuil.
- GENETTE, Gérard. 1997. *Paratexts: Thresholds of Interpretation*. Cambridge: CUP.
- GOLDSTÜCKER, Eduard. 1958. *Poslední rok Thomase Manna*. *Literární noviny*. Roč. VII. Čís. 2/1958. Str. 8.
- HERMANS, Theo. 1985. *The Manipulation of Literature. Studies in Literary Translation*. London and Sydney: Croom Helm.
- HOFÍREK, Jan. 2016. *Thomas Mann: Čarovná hora*. In: <<http://kniznirecenzeetc.blogspot.com/2016/08/thomas-mann-carovna-hora.html>> [online]. Citováno dne 23. 10. 2018.
- HRALA, Milan (ed.). 2002. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum.
- INTERNETOVÁ JAZYKOVÁ PŘÍRUČKA [online], 2018. Praha: Jazyková poradna ÚJČ AV ČR [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
- ITALSKO-ČESKÝ, ČESKO-ITALSKÝ ŠIKOVNÝ SLOVNÍK. 2013. Brno: Lingea. ISBN 978-80-87471-58-6.
- JAUSS, Hans Robert. 1979. *Literaturgeschichte als Provokation*. Frankfurt am Mainz: Suhrkamp Verlag.
- JEŘÁBEK, Dušan. 1958. *Kouzelný vrch Thomase Manna. Host do domu*. Svaz československých spisovatelů Brno. Roč. V.
- LEFEVERE, André. 1992. *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*. London/New York: Routledge.
- LEVÝ, Jiří. 1971. *Bude literární věda exaktní vědou?* Praha: Československý spisovatel.
- LEVÝ, Jiří. 1996. *České teorie překladu: vývoj překladatelských teorií a metod v české literatuře*. Praha: Ivo Železný.
- LEVÝ, Jiří. 1998. *Umění překladu*. Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: I. Železný.
- LINGEA VELKÝ SLOVNÍK: *německo-český a česko-německý*, 2014. 3. vydání. Brno: Lingea. ISBN 978-80-87819-52-4.
- LITERÁRNÍ MĚSÍČNÍK. 1975. *Panoráma. Thomas Mann 1875-1975*. Roč. IV. čís. 7. Svaz českých spisovatelů. Praha. Str. 117
- LITERÁRNÍ NOVINY. 1958. *Knižní novinky*. Ročník VII. Čís. 37/1958.

LITERÁRNÍ ROZHLEDY. 1930. *Co měsíc dal*. Ročník XV. Prosinec 1930. Číslo 3. Organ svazu knihkupcův a nakladatelů ČSR v Praze.

LITERÁRNÍ ROZHLEDY. 1930. *Co měsíc dal*. Ročník XV. Prosinec 1930. Číslo 3. Organ svazu knihkupcův a nakladatelů ČSR v Praze.

LUKÁCS, Georg. 1953. *Thomas Mann*. Berlin: Aufbau Verlag

MANN, Thomas. 2013. *O sobě: Autobiografické spisy*. [z německého originálu přeložil Milan Váňa]. Vyd. 1. Praha: Academia. Edice Paměť.

MENDELSSOHN, Peter de. 1975. *Der Zauberer. Das Leben des deutschen Schriftstellers Thomas Mann*. Frankfurt am Main. S. Fischer

MÜLLEROVÁ, Lenka. 2009. *Reklamní aspekty sekundárních knižních textů v devadesátých letech 20. století*. Disertační práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity. Brno.

MÜLLEROVÁ, Lenka. 2010. *Paratexty a česká nakladatelství: (knižní strategie v 90. letech 20. století)*. Kostelec nad Orlicí: Litterae. ISBN 9788025466124.

MÜLLEROVÁ, Lenka. 2009. *Reklamní aspekty sekundárních knižních textů v devadesátých letech 20. století*. Disertační práce, Brno: Masarykova univerzita, FF, Ústav české literatury a knihovnictví.

NEŠPOROVÁ, Jitka. 2015. *Německá literatura v zrcadle českých překladů (2014)*. ILiteratura.cz [online]. [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34429/ne-mecka-literatura-v-zrcadle-ceskych-prekladu-2014>

POCHMANOVÁ, Ilona. 2015. *Porovnání novely Thomase Manna Der Tod in Venedig s českými překlady*. Praha. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra germanistiky.

POPOVIČ, Anton, et al. 1983. *Originál/preklad: interpretačná terminológia*. Bratislava: Tatran.

POPOVIČ, Anton. 1975. *Teória umeleckého prekladu: Aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran.

PYM, Anthony – SHLESINGER, Miriam – JETTMAROVÁ, Zuzana. 2006. *Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting*. John Benjamins Publishing Company.

PYM, Anthony – SHLESINGER, Miriam – SIMEONI, Daniel (ed.). 2008. *Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in homage to Gideon Toury*. John Benjamins Publishing Company.

- REISS, Katharina. 1971. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik. Kategorien und Kriterien für eine sachgerechte Beurteilung von Übersetzungen*. München: Hueber.
- RUBÁŠ, Stanislav. 2012. *Slovo za slovem: S překladateli o překládání*. 1. Vyd. Praha: Academia.
- SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO [online]. 2011. Praha: Ústav pro jazyk český, v. v. i. 2011, [cit. 2018-12-10]. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/>
- SCHRÖTER, Klaus. 1964. *Thomas Mann*. Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag.
- SHUTTLEWORTH, Mark – COWIE, Moira. 1997/1999. *Dictionary of Translation Studies*. Manchester, Northampton: St. Jerome.
- ŠAUR, Vladimír. 2005. *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnické*. Praha: Ottovo nakladatelství.
- ŠIMEČKA, Martin M. 2016. *Čarovná čeština. Román Thomase Manna se v bravurním překladu proměnil v Čarovnou horu*. In: <<https://www.respekt.cz/tydenik/2016/22/carovna-cestina>> [online]. Citováno dne 23. 10. 2018.
- ŠMRHA, Jan. 2014. *André Lefevere a jeho manipulační škola*. Praha: FF UK, diplomová práce.
- TOURY, Gideon. 1995. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins..
- TOURY, Gideon. 1998. „A Handful of Paragraphs on ‘Translation’ and ‘Norms’”. In: SCHAFFNER, Christina (ed.). *Translation and Norms*. Clevedon, etc.: Multilingual Matters, pp. 10-32. URL: <http://www.tau.ac.il/~toury/works/GT-Handful_Norms.htm> [cit. 2018-30-07].
- VENUTI, Lawrence. 2000. *The Translation Studies Reader*. London: Routledge.
- ZVON. 1930. *Týden*. Roč. XXX. Číslo 13. Nákladem České grafické unie a. s. v Praze.
- ZVON. 1930. *Týden*. Roč. XXX. Číslo 19. Nákladem České grafické unie a. s. v Praze.
- ZVON. 1931. *Literatura*. Roč. XXXI. Číslo 47. Nákladem České grafické unie a. s. v Praze.